

GODE UDDANNELSES- MILJØER

En analyse af gode
uddannelses- og
læringsmiljøer på ungdoms-
og voksenuddannelser i
Region Nordjylland.

2026

FORORD

I Nordjylland har vi en stærk tradition for at stå sammen om uddannelse. Det gør vi, fordi uddannelse er nøglen til både unges livsmuligheder og til hele regionens udvikling og sammenhængskraft. I disse år står Nordjylland – som resten af landet – over for markante forandringer i uddannelses- og institutionslandskabet. Midt i forandringerne er én ting uforandret: Uddannelsesmiljøet har betydning for unges og voksnes læring og trivsel. Vi ønsker, med denne undersøgelse at styrke vores fælles forståelse af, hvad et godt uddannelsesmiljø er i en nordjysk kontekst. Undersøgelsen giver gennem et solidt datagrundlag – med over 3.300 unges kvantitative svar og 14 fokusgruppe-interviews med mere end 80 unge og voksne – et nuanceret billede af hvilke forventninger de unge og voksne har til deres uddannelsesmiljø. Undersøgelsen viser både forskelle, men også ligheder på tværs af alder og uddannelsestype. Den indsamlede viden bekræfter:

- At stærke fællesskaber og trygge rammer er fundamentalt for unges og voksnes læring.
- At gode relationer mellem elever og lærere er afgørende for engagement og faglig udvikling.
- At skolens fysiske indretning og aktivitetstilbud inden for og uden for skolen rammer efterspørges.
- At virkelighedsnær og praksisorienteret undervisning har betydning for elevernes motivation og læring.
- At både unge og voksne forventer at deres stemmer bliver taget alvorligt og omsat til handling på skolen.

Vi håber at skolerne kan anvende undersøgelsens indsigt og viden til at udvikle og tilpasse deres skoles uddannelsesmiljø. Og at den kan hjælpe med at kvalificere beslutninger og understøtte udviklingen af fremtidens attraktive uddannelsesmiljøer. Vi håber at skolerne bliver inspireret til at gå i dialog med deres elever om, hvad et godt uddannelsesmiljø skal indeholde hos dem.

En stor tak skal lyde til de mange unge og voksne, der har delt deres erfaringer, perspektiver og ønsker. Og til skoler, lærere og ledere, for at hjælpe til med at realisere undersøgelsen.

I Nordjylland har vi en fælles interesse i fremtidens uddannelser på tværs af aktører, og med denne rapport tager vi endnu et skridt – sammen.

Tak fordi du læser med

Mads Duedahl
Regionsrådsformand

INDHOLDSFORTEGNELSE

INTRODUKTION OG BAGGRUND	4
NÅR TAL OG FORTÆLLINGER MØDES	5
ET BREDT PERSPEKTIV PÅ UDDANNELSESMILJØER I NORDJYLLAND	7
HVAD UDGØR ET UDDANNELSESMILJØ?	8
KAPITEL 1: UNGES VALG AF UDDANNELSE	10
Valget af uddannelse	11
Valget af skole	13
Bekymringer inden start	15
GODE UNGEMILJØER	
KAPITEL 2: TEMATISERINGER	19
Tema 1: Den gode start på uddannelsen	20
Tema 2: Store og små fællesskaber	21
Tema 3: Medskabelse af hverdagen	22
Tema 4: Fester som socialt samlingspunkt	23
Tema 5: Sociale arrangementer med fagligt twist	24
Tema 6: Relationen til læreren er vigtig	25
Tema 7: Variation og inddragelse i undervisningen	27
Tema 8: Gruppearbejde har flere fordele	28
Tema 9: Virkelighedsnær undervisning	30
Tema 10: Mødesteder og en tryk base	31
Tema 11: Aktiviteter der samler i pauserne	32
Tema 12: Alder betyder mindre, end man tror	33
Tema 13: Små skoler, stærke fællesskaber	34
Tema 14: Et inkluderende uddannelsesmiljø	35
Tema 15: Flere uddannelser på samme skole	36
GODE VOKSENMILJØER	
KAPITEL 3: SKOLE- OG LÆRINGSMILJØER FOR VOKSNE UNDER UDDANNELSE	38
Tema 16: Fællesskabet starter i klassen	39
Tema 17: Dygtige lærere og menneskelighed	40
Tema 18: Tilbage på skolebænken	41
Tema 19: Struktur og tydelige rammer	42
Tema 20: Aldersforskelle bidrager positivt	43
OPSUMMERING	44
HVAD SKABER DET GODE UDDANNELSESMILJØ?	45

UD
D
D
A
M
M
E
T
S
M

INTRODUKTION OG BAGGRUND

Formålet med denne analyse er at identificere, hvad der kendetegner et stærkt uddannelsesmiljø, og hvad der gør uddannelser attraktive for både unge og voksne.

Analysen giver elevernes perspektiv systematisk tyngde. Ikke som enkeltstående fortællinger, men som et samlet, datadrevet billede af de faktorer, der skaber kvalitet, trivsel og tiltrækningskraft. Den afdækker både de fælles værdier, der går på tværs af uddannelserne, og de forskelle, der bidrager til levende og inkluderende uddannelsesmiljøer.

Undersøgelsen kombinerer kvalitative og kvantitative data. Fokusgruppeinterviews med unge og voksne elever giver indblik i oplevelser af styrker, mangler og ønsker i hverdagen. Disse indsigter sættes i perspektiv gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt mere end 3.000 nordjyske elever, som dokumenterer udbredelsen af centrale holdninger og præferencer.

Analysen udgør dermed et solidt vidensgrundlag for udviklingen af fremtidens attraktive og inkluderende uddannelsesmiljøer.

Baggrunden for undersøgelsen

Uddannelsesinstitutioner står i disse år over for en central udfordring: hvordan skaber man studiemiljøer, der både tiltrækker elever og understøtter deres trivsel, læring og gennemførelse?

Valget af uddannelse handler i stigende grad ikke kun om fagligt indhold. For mange unge og voksne spiller oplevelsen af fællesskab, tryghed, relevans og muligheder i hverdagen en afgørende rolle. Samtidig ved vi, at studiemiljøet har stor betydning for både motivation, engagement og fastholdelse.

Derfor er det afgørende at forstå, hvad der konkret gør et uddannelsesmiljø stærkt set fra elevernes perspektiv. Hvad får elever til at føle sig som en del af et fællesskab? Hvad skaber trivsel i hverdagen? Og hvilke rammer gør en uddannelse attraktiv at vælge og blive i?

Denne analyse bidrager med et systematisk indblik i netop disse spørgsmål og giver dermed et solidt vidensgrundlag for arbejdet med at udvikle attraktive og inkluderende uddannelsesmiljøer.

UDDANNELSE

NÅR TAL OG FORTÆLLINGER MØDES

I denne undersøgelse anvendes både kvalitative og kvantitative metoder, hvilket giver en nuanceret og helhedsorienteret forståelse af gode uddannelsesmiljøer. Ved at kombinere metoderne styrkes undersøgelsens analytiske validitet, idet de kvalitative data kan bruges til at fortolke og nuancere de kvantitative resultater, mens surveydata samtidig kan understøtte eller udfordre de mønstre, der fremkommer i fokusgrupperne. Metodetriangulering bidrager således til at reducere metodiske svagheder og øge undersøgelsens samlede troværdighed.

Det kvantitative element består af data fra spørgeskemaundersøgelsen "Unge valg af uddannelse", som er Danmarks største undersøgelse af elevers præferencer i valget af uddannelse og skole. Undersøgelsen gennemføres hvert år, og i 2025 deltog mere end 65 uddannelsesinstitutioner med besvarelser fra mere end 11.000 elever, som lige er startet på deres ungdomsuddannelse. I denne undersøgelse indgår kun besvarelser fra nordjyske uddannelsesinstitutioner. Det kvantitative datagrundlag i denne analyse omfatter besvarelser fra 2024 og 2025 og tæller i alt 3.321 respondenter fordelt på 15 forskellige skoler i Region Nordjylland. Respondenternes fordeling på de forskellige uddannelser præsenteres på næste side.

Af de 3.321 besvarelser er 78 % af respondenterne i aldersgruppen under 18 år, 15 % befinder sig i gruppen 18-24 år, og de resterende 7 % er i aldersgruppen 25+ år.

Inddragelsen af det kvantitative data-materiale muliggør en systematisk identifikation af mønstre i elevernes prioriteringer og vurderinger af skole- og uddannelsesmiljøet. Det styrker analysens generaliserbarhed og giver et solidt grundlag for at vurdere, hvor udbredte bestemte præferencer er på tværs af uddannelsestyper. Samtidig muliggør kombinationen med de kvalitative indsigter, at tallene kan fortolkes og sættes ind i en konkret hverdagskontekst. Dermed skabes et mere robust beslutningsgrundlag for det videre arbejde med at udvikle attraktive og inkluderende uddannelsesmiljøer i Region Nordjylland.

15

nordjyske uddannelsesinstitutioner har deltaget i "Unge valg af ungdomsuddannelse".

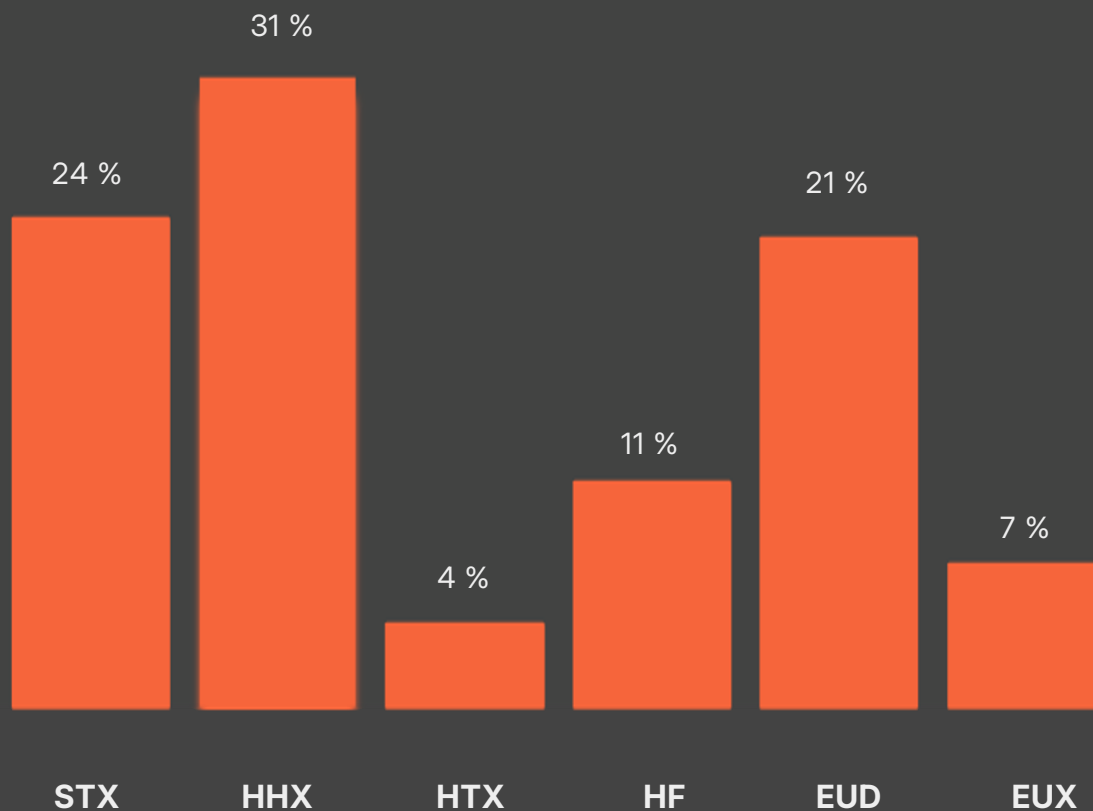
3.321

besvarelser fra elever på nordjyske uddannelsesinstitutioner.

FORDELING PÅ UDDANNELSER

Datagrundlaget for den kvantitative del af undersøgelsen udgøres af 3.321 respondenter. Figuren illustrerer, hvordan respondenterne fordeler sig på de forskellige uddannelser STX, HHX, HTX, HF, EUD og EUX.

ET BREDT PERSPEKTIV PÅ UDDANNELSES- MILJØER I NORDJYLLAND

For at opnå en dybdegående forståelse af elevernes hverdagsoplevelser og perspektiver er der gennemført kvalitative fokusgruppe-interviews. Fokusgrupperne giver mulighed for at gå tæt på de elevernes erfaringer, nuancer og refleksioner og skabe indsigt i, hvordan de oplever uddannelsesmiljøet i praksis.

For at sikre et nuanceret billede af uddannelsesmiljøerne i Region Nordjylland har undersøgelsen haft et bevidst fokus på at opnå en bred sammensætning af deltagere. Det gør det muligt både at identificere fælles tendenser og at belyse forskelle på tværs af uddannelser og lokale kontekster.

Der er i alt gennemført 14 fokusgruppe-interviews med 81 elever fra forskellige dele af Nordjylland. De forskellige typer af ungdomsuddannelser er repræsenteret i fokusgrupperne, herunder STX, HHX, HTX, HF, EUD og EUX. Fra erhvervsuddannelserne indgår elever fra alle fire hovedområder. Derudover er elevsammensætningen i fokusgrupperne blandet, så der indgår både første-, anden- og tredjeårselever fra gymnasiale uddannelser og unge fra GF1 og GF2 på erhvervsuddannelser.

Blandt de elever, der har deltaget i fokusgrupperne, er 57 i unge-kategorien, mens 24 er voksne elever. Dermed rummer datagrundlaget både unges og voksnes perspektiver på uddannelsesmiljøet i Region Nordjylland. Dette giver mulighed for at

belyse fænomenet fra forskellige livsfaser og erfaringer. De voksnes forestillinger, ønsker og behov ligner på mange måder de unges, men de adskiller sig samtidig på væsentlige punkter. Det voksne perspektiv udgør derfor et vigtigt supplement til analysen af det gode uddannelsesmiljø.

Undersøgelsen giver dermed et solidt afsæt for at arbejde videre med udviklingen af gode og inkluderende uddannelsesmiljøer på tværs af uddannelserne i Region Nordjylland.

Figur 1. Geografisk fordeling af deltagende skoler.

81

elever har deltaget i fokusgrupperne.

15

uddannelsesinstitutioner er repræsenteret blandt de deltagende elever.

HVAD UDGØR ET UDDANNELSES-MILJØ?

Når elever beskriver et godt uddannelsesmiljø, peger de ofte på, at der skal være plads til alle. Bag denne umiddelbart enkle formulering gemmer sig en kompleks forståelse af, hvad der skaber trivsel, tilhørsforhold og motivation i uddannelseshverdagen.

Analysen viser, at det gode uddannelsesmiljø består af flere sammenhængende elementer, som tilsammen former elevernes oplevelse af hverdagen på skolen. Samtidig fremhæver elevernes perspektiver, at der ikke findes én universel model for det gode uddannelsesmiljø: forskellige elevgrupper har forskellige behov. De overordnede elementer i uddannelsesmiljøet er illustreret i Figur 2, som danner den begrebsmæssige ramme for rapporten.

I denne rapport forstås uddannelsesmiljø som en samlet betegnelse for de rammer, relationer og aktiviteter, der præger elevers hverdag i og omkring uddannelsesinstitutionen. Uddannelsesmiljøet omfatter sociale, faglige og fysiske dimensioner samt de aktiviteter, der knytter sig til skolelivet.

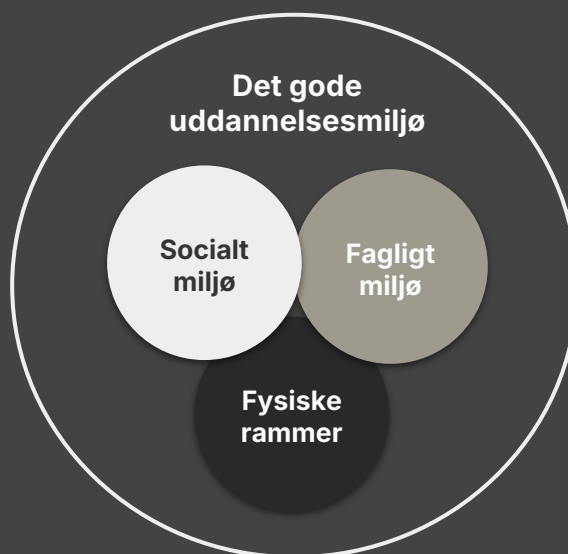
Det sociale aspekt omfatter de relationer og fællesskaber, eleverne indgår i, herunder introduktionsforløb, muligheder for at opbygge relationer samt adgang til støtte og sparring fra både jævnaldrende og voksne.

Det faglige aspekt vedrører undervisningens tilrettelæggelse og indhold, herunder undervisningsformer, lærernes rolle, det faglige niveau og relationen mellem elever og undervisere. Disse forhold har betydning for både læring, trivsel og oplevelsen af at høre til.

De fysiske rammer udgør ligeledes en central del af uddannelsesmiljøet og omfatter skolens indretning, tilgængelige opholds- og mødesteder samt elevernes behov for pauser og uformelle rum i løbet af skoledagen.

Endelig indgår aktiviteter som en væsentlig dimension. Det omfatter arrangementer og sociale tiltag både i og uden for undervisningen, herunder fælles aktiviteter, som bidrager til at styrke fællesskabet på skolen.

Samlet set anvendes begrebet uddannelsesmiljø i rapporten til at indfange de mange forhold, der tilsammen har betydning for elevers trivsel, læring og sociale tilknytning.

Figur 2. Forståelsen af det gode uddannelsesmiljø i rapporten.

UNGES VALG AF UNGDOMSUDDANNELSE

Et kvantitativt indblik i hvad der har betydning, når unge vælger uddannelse.

01)

UNGES VALG AF UDDANNELSE

At vælge ungdomsuddannelse indebærer en vigtig og for mange også svær beslutning. Usikkerheden forsvinder ikke nødvendigvis efter studiestart. 34 % af eleverne på de gymnasiale uddannelser er bekymrede for, om de har valgt rigtigt, og blandt elever på erhvervsuddannelserne er 41 % i tvivl om, hvorvidt de har truffet det rette valg.

For at forstå, hvad der kendetegner et godt uddannelsesmiljø, er det derfor afgørende at få indsigt i, hvad der ligger bag elevernes valg af uddannelse og skole samt hvilke forestillinger, ønsker og bekymringer de bringer med sig. Dette kapitel udfolder disse spørgsmål med afsæt i

3.321 besvarelser fra nordjyske elever, som har deltaget i undersøgelsen "Unges valg af ungdomsuddannelse" i 2024 eller 2025.

I kapitlet dykkes der først ned i, hvilke parametre der er afgørende for deres valg af ungdomsuddannelse. Her ses der nærmere på betydningen af faktorer som ungdomskultur, mulighed for videreuddannelse og interesse for uddannelsen.

Derefter ses der nærmere på de afgørende parametre for valget af skole samt i hvilken grad eleverne bekymrer sig om, hvorvidt de har truffet det rigtige valg.

FACTS OM UDDANNELSESVALG

27%

af de nordjyske elever synes, det er **svært at vælge uddannelse**.

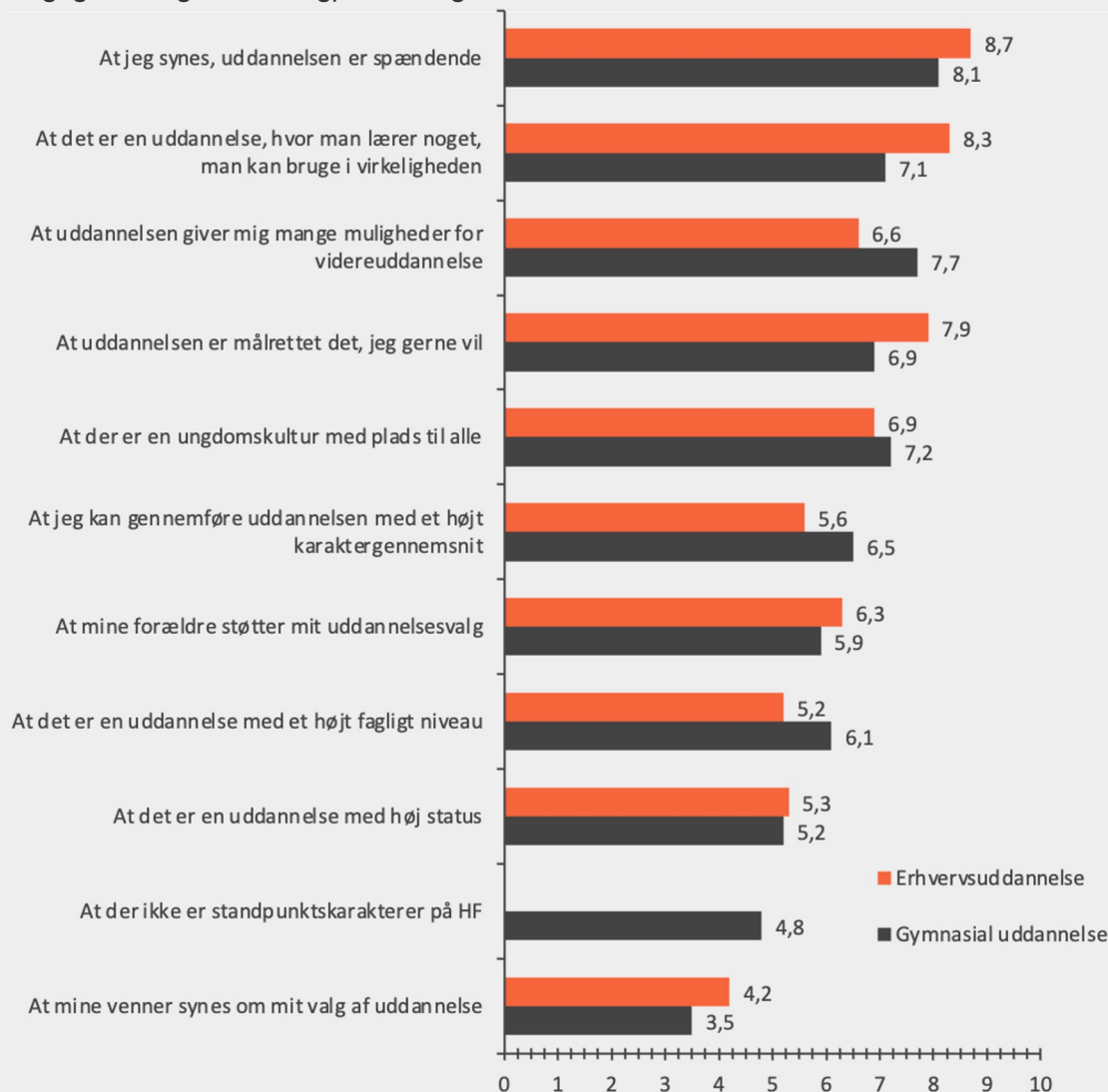
36%

af de nordjyske elever er **bekymrede** for, om de har **valgt den rigtige uddannelse**.

DE VIGTIGSTE PARAMETRE I VALGET AF UDDANNELSE

Figuren illustrerer, i hvilken grad eleverne anser de listede parametre som vigtige i valget af uddannelse. Resultatet er angivet i den gennemsnitlige værdi, hvor eleverne kunne svare på en skala fra 0-10.
n = 3.321.

"Hvor vigtigt var følgende for dig, da du valgte uddannelse?"

DE VIGTIGSTE PARAMETRE I VALGET AF UDDANNELSE

Grafen er et centralt afsæt for denne rapport, fordi den synliggør, hvilke parametre de eleverne selv angiver som vigtige i deres valg af ungdomsuddannelse. For at kunne forstå de elevernes oplevelser og præferencer i forhold til det gode uddannelsesmiljø er det fundamentalt at vide, hvilke hensyn de navigerer ud fra, når de vælger uddannelse, og hvilke ønsker og forventninger de går ind i uddannelsen med. Grafen danner dermed et kvantitativt fundament for de kvalitative indsigter, der præsenteres i rapporten.

Grafen viser, hvilke faktorer der havde betydning for valget af ungdomsuddannelse, og viser både ligheder og forskelle mellem elever på erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser i Region Nordjylland.

For begge elevgrupper er det mest afgørende, at uddannelsen opleves som spændende. Dette vægtes meget højt blandt både erhvervsuddannelseselever (8,7) og gymnasieelever (8,1). Tilsvarende spiller det en central rolle, at man lærer noget, der kan bruges i virkeligheden. Dette er særligt vigtigt for elever på erhvervsuddannelser (8,3 mod 7,1). Det peger på, at faglig interesse og oplevelsen af relevans er helt grundlæggende drivkræfter i elevernes uddannelsesvalg.

Der tegner sig dog nogle tydelige forskelle mellem uddannelsesstyperne. Muligheden for videreuddannelse tillægges større betydning blandt gymnasieelever (7,7) end blandt erhvervsuddannelseselever (6,6). Ligeledes vurderes et højt fagligt niveau (6,1 mod 5,2) og muligheden for at opnå et højt karaktergennemsnit (6,5 mod 5,6) højere blandt gymnasieelever. Det indikerer, at gymnasie- valget i højere grad er orienteret mod akademiske

ambitioner og adgang til videregående uddannelse. Omvendt vægter elever på erhvervsuddannelser i højere grad, at uddannelsen er målrettet det, de gerne vil (7,9 mod 6,9), samt at den har en tydelig praksisorientering.

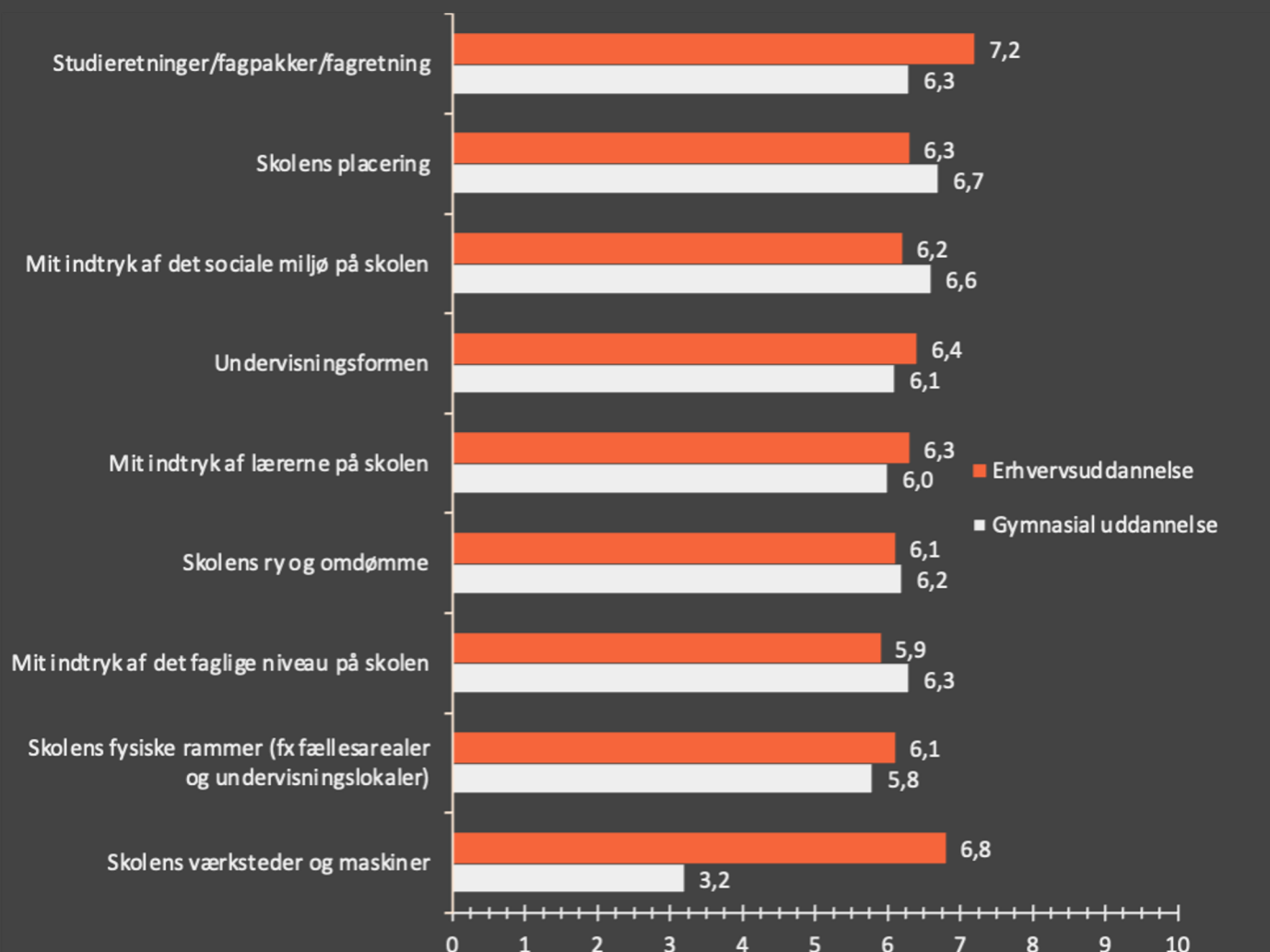
Elever på erhvervsuddannelser lægger også lidt større vægt på, at deres venner synes om deres valg (4,2 mod 3,5). Selvom denne faktor generelt scorer lavere end de faglige forhold, peger det på, at sociale relationer og anerkendelse spiller en vis rolle. For begge grupper har status relativt begrænset betydning (5,3 på erhvervsuddannelser og 5,2 på gymnasiale uddannelser), ligesom forældrenes opbakning vurderes nogenlunde ens (6,3 og 5,9). Det tyder på, at elevernes valg i høj grad opleves som deres eget og primært er drevet af faglige interesser og fremtidsmuligheder snarere end ydre prestigehensyn.

Samlet set viser resultaterne, at elevernes uddannelsesvalg i Region Nordjylland først og fremmest er motiveret af interesse og oplevet relevans. Samtidig afspejler forskellene mellem uddannelsesstyperne forskellige orienteringer: En mere praksis- og målorienteret tilgang blandt erhvervsuddannelseselever og en stærkere videreuddannelses- og præstationsorientering blandt gymnasieelever. Disse forskelle kan have betydning for, hvordan uddannelsesmiljøer formes, og hvilke forventninger og ambitioner, der præger de forskellige uddannelsesmiljøer.

AFGØRENDE PARAMETRE I VALGET AF SKOLE

Figuren illustrerer, i hvilken grad eleverne anser de listede parametre som vigtige i valget af skole. Resultatet er angivet i den gennemsnitlige værdi, hvor eleverne kunne svare på en skala fra 0-10. n = 3.321.

"I hvilken grad havde følgende betydning for, at du valgte denne skole?"

AFGØRENDE PARAMETRE I VALGET AF SKOLE

I forlængelse af grafen om elevernes overordnede prioriteringer i valg af ungdomsuddannelse belyser denne graf, hvilke elementer der er afgørende i valget af den konkrete skole. Hvor den foregående graf tydeliggjorde forventningerne, eleverne går ind i uddannelsesvalget med, viser denne, hvad der vægtes i selve skolevalget.

Grafen om afgørende elementer i skolevalget peger på både fællestræk og tydelige forskelle mellem elever på erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser i Region Nordjylland.

Overordnet set spiller uddannelsens faglige indhold en central rolle for begge grupper. Studieretninger, fagpakker eller fagretninger er en vigtig faktor blandt begge grupper, særligt blandt elever på erhvervsuddannelser, hvor dette vurderes som den vigtigste faktor (7,2). Det understreger, at det konkrete faglige tilbud og specialiseringsmuligheder er afgørende i skolevalget, og i særlig grad for erhvervsuddannelseselever, hvor retningen ofte er tæt koblet til en bestemt branche eller profession.

Gymnasieelever lægger derimod lidt større vægt på skolens placering (6,7 mod 6,3), det sociale miljø (6,6 mod 6,2) og deres indtryk af det faglige niveau (6,3 mod 5,9). Det peger på, at betydningen af studiemiljø, faglig profil og geografisk tilgængelighed fylder mere blandt gymnasieeleverne.

Undervisningsformen og indtrykket af lærerne vurderes forholdsvis ens af begge grupper (6,0 og 6,4). Det indikerer, at relationelle og pædagogiske forhold generelt har betydning men ikke skiller sig markant ud mellem uddannelses-typerne. Skolens ry og omdømme spiller ligeledes en moderat rolle for begge grupper (6,1 og 6,2), hvilket tyder på, at skolens generelle image har en vis betydning i valget.

Samlet set viser figuren, at valget af skole både handler om fagligt indhold samt hvilket indtryk man har af skolen på forskellige parametre. For erhvervsuddannelseselever er det konkrete faglige tilbud og de praktiske faciliteter særligt centrale, mens gymnasieelever i højere grad orienterer sig mod skolens placering, sociale miljø og faglige profil. Disse forskelle kan have betydning for, hvilke forventninger eleverne møder skolen med, og hvordan uddannelsesmiljøerne udvikler sig på de forskellige skoletyper.

BEKYMNINGER INDEN START

Figuren illustrerer andelen af elever, som bekymrer sig over de forskellige parametre inden start. Eleverne fik spørgsmålet: "I hvilken grad tænkte du over følgende, inden du startede på skolen?". Respondenterne kunne angive deres svar på en skala fra 0-10. Figuren angiver andelen, der har svaret mere end 6 på spørgsmålet.
n = 3.321.

Der ses tydelige forskelle på bekymringerne blandt eleverne på erhvervsuddannelser og eleverne på gymnasiale uddannelser. Elever på gymnasiale uddannelser bekymrer sig markant mere på tre ud af de fire parametre. Kun i forhold til det at skulle have nye lærere, bekymrer elever på erhvervsuddannelser sig mere. Den største bekymring på erhvervsuddannelser er det faglige, mens det på gymnasiale uddannelser er bekymringer om lektier og afleveringer, der fylder mest.

	Erhvervsuddannelse	Gymnasial uddannelse
Lektier og afleveringer	58 %	76 %
Om jeg kunne følge med fagligt	59 %	66 %
Om jeg ville passe ind socialt	52 %	64 %
At skulle have nye lærere	36 %	30 %

BEKYMNINGER INDEN START AT FINDE EN ELEV- ELLER LÆREPLADS

38 %

af eleverne på
erhvervsuddannelser
bekymrede sig inden
start om at finde en
elev- eller læreplads.

49 % af kvinderne

31 % af mændene

Bekymringer om at kunne finde en elev- eller læreplads fylder for mange elever allerede inden, de starter på en erhvervsuddannelse. Usikkerheden knytter sig til spørgsmålet om, hvorvidt der vil være en plads, der matcher både deres uddannelsesretning og personlige forudsætninger. For nogle elever kan denne bekymring præge forventningerne til uddannelsen og skabe usikkerhed allerede før, de er kommet i gang.

Tallene peger på, at en betydelig andel af eleverne på erhvervsuddannelser har denne bekymring inden start. Samtidig ses der forskelle mellem køn, hvor kvinder i højere grad end mænd udtrykker bekymring for at finde en læreplads.

Bekymringer om at finde en elev- eller læreplads kan have betydning for motivation og tryghed i uddannelsesvalget. For nogle kan usikkerheden skabe tvivl om, hvorvidt uddannelsen er det rette valg, mens andre kan opleve et øget pres for hurtigt at finde en elev- eller læreplads. Samtidig understreger bekymringerne vigtigheden af tydelig information, vejledning og støtte, der kan bidrage til, at eleverne får et realistisk billede af deres muligheder og de krav, der stilles.

Elevernes bekymringer om elev- og lærepladser er et væsentligt opmærksomhedspunkt i arbejdet med at skabe en tryk start på erhvervsuddannelserne og styrke de elevernes tillid til deres uddannelsesvalg.

QR-kode til mere data

Scan QR-koden eller følg linket og find endnu mere datamateriale om unges valg af uddannelse i Region Nordjylland. Her finder du også graferne fra rapporten fordelt på den enkelte uddannelsestype.

<https://drive.google.com/file/d/1nq2ePm1c3KUsaRjpshWqpeDOlkTtkoGe/view?usp=sharing>

En kvalitativ afdækning af det gode uddannelses- og læringsmiljø.

02)

TEMATISERINGER

De 15 temaer i dette kapitel berører forskellige emner, der i fokusgrupperne viste sig særligt relevante for det gode uddannelsesmiljø på ungdomsuddannelser. Temaerne omhandler det sociale miljø, det faglige miljø, de fysiske rammer og andre relevante fokusområder.

Den hvide farve repræsenterer tematikkerne inden for det sociale miljø, som blandt andet omfatter den gode start på uddannelse og små og store fællesskaber. Den grønne farve markerer tematikker, der omhandler det faglige miljø med temaer som variation og inddragelse i undervisningen samt betydningen af virkelighedsnær undervisning.

Tematikkerne i den mørkegrå farve omhandler de fysiske rammer og eksempelvis betydningen af både at have gode mødesteder og en tryk base. Til sidst markerer den lysegrå farve de tematikker, der omhandler andre relevante fokusområder som store og små fællesskaber, og det at have flere uddannelser på samme skole.

Tematikkerne tager afsæt i 14 fokusgrupper med mere end 80 elever på uddannelser i Region Nordjylland. Deltagerne fordeler sig på 57 unge elever og 24 voksne elever. Pointerne herfra understøttes af mere end 3.000 besvarelser af spørgeskemaet "Unge valg af uddannelse".

BAGGRUND FOR TEMATISERINGER

+80

nordjyske elever har
bidraget med deres
perspektiver i fokus-
gruppeinterviews.

+3.000

besvarelser fra nordjyske elever
om uddannelsesvalg.

TEMA 1: DEN GODE START PÅ UDDANNELSEN

Eleverne peger på opstarten som en meget vigtig del af deres oplevelse af at starte på en ungdomsuddannelse. En god start er med til at skabe tryghed og en følelse af at være en del af fællesskabet. Når der fra begyndelsen bliver lagt vægt på at lære hinanden at kende, oplever eleverne, at det er lettere at falde til på skolen og komme ind i en god rutine i hverdagen.

Mange elever fremhæver ryste-sammen-aktiviteter som særligt betydningsfulde. Aktiviteter, ture og sociale arrangementer i starten gjorde, at eleverne hurtigt fik en gruppe at høre til i og lærte både deres egne klassekammerater og elever fra andre klasser at kende. Flere beskriver, hvordan det sociale blev prioriteret højt i de første uger, og at det faglige bevidst fyldte mindre, indtil klasserne var faldet godt på plads. Et eksempel på dette er elever, der fortæller om fælles opgaver og holdaktiviteter, hvor fokus var på samarbejde og fællesskab frem for undervisning.

Grundforløbsklasser

Størstedelen af eleverne på de gymnasiale uddannelser kommer kun med positive udsagn om grundforløbet i starten af uddannelsen. De nævner,

at det er en god måde at få en bredere omgangskreds og lære flere at kende end blot den klasse, man starter i. En STX-elev fortæller:

"I grundforløbet møder man mange nye mennesker, og så kommer man ud i studieretningsklasser og holder stadig fast i de gamle venner fra grundforløbsklassen."

Udsagnene peger på, at grundforløbet fungerer som et socialt fundament, hvor eleverne både skaber nye relationer og bevarer dem efter klassesdelingen. Det bidrager til et bredere fællesskab på tværs af klasser og studieretninger.

Samlet set viser elevernes erfaringer, at en opstart med fokus på fællesskab og relationer er afgørende for, at eleverne føler sig trygge og inkluderet fra begyndelsen. Når skolen prioriterer tid til at "ryste eleverne sammen", skaber det et stærkt udgangspunkt for både det sociale, trivslen og elevernes skoletid.

Mødet med en tutor

Introduktionen får større gennemslagskraft, når den varetages af tutorer i et ung-til-ung-format frem for alene af lærere. Det skaber en mere afslappet stemning og gør det lettere at komme ind i flowet på skolen og føle sig inkluderet. Samtidig fremhæver flere elever, at erfaringerne med at blive taget godt imod har motiveret dem til senere selv at blive tutor for nye elever.

"Det var fedt at have en tutor. Det er ung-til-ung, i stedet for at det er en lærer, der forklarer om det sociale miljø. Så da jeg startede i 2.g, ville jeg også give de nye den gode start, som jeg selv fik." STX-elev.

Ryste-sammen-aktiviteter

Aktiviteter i introperioden skaber en fælles ramme, hvor alle starter på samme vilkår og får mulighed for at indgå i fællesskabet fra begyndelsen. Når mange ikke kender hinanden på forhånd, opleves det som en hjælp, at skolen samler eleverne gennem fælles oplevelser. Et eksempel på dette er en EUD-elev, der oplevede, at en fælles opgave om at bygge et shelter gjorde det lettere, at lære de andre at kende.

"Da vi startede, blev vi sat i random grupper, hvor vi skulle bygge et shelter sammen. Det hjalp godt på fællesskabet, og man lærte hurtigt folk at kende." EUD-elev.

TEMA 2: STORE OG SMÅ FÆLLESSKABER

Det store fællesskab

Eleverne udtrykker et klart ønske om at være en del af et fællesskab, der rækker ud over den enkelte klasse. Det har stor betydning at kunne mødes og genkende hinanden på tværs og opleve, at man indgår i et større fællesskab. Denne oplevelse styrker følelsen af samhørighed og tilknytning til skolen.

Fælles aktiviteter som morgensamlinger og teateruger fremhæves som vigtige rammer for det store fællesskab. Her handler det ikke om gruppearbejde eller tætte relationer men om at være samlet og dele oplevelsen. For flere unge handler fællessamlinger også om den særlige stemning, der opstår, når alle er samlet. Som en elev beskriver det: *"Det er fedt lige at se alle. Følelsen af det store fællesskab. 'We are one'."* Oplevelsen af at være samlet på samme tid og sted skaber en følelse af samhørighed, der ikke nødvendigvis kræver, at man interagerer direkte med hinanden.

Samtidig peger eleverne på, at fællesskabet naturligt starter i klassen, hvor man har mange timer sammen, og hvor relationerne hurtigt opbygges. Klassen fungerer som et vigtigt udgangspunkt, men de fælles samlinger giver mulighed for at føle sig som en del af hele skolen. Når skolen skaber rum for fælles aktiviteter, bliver det lettere for eleverne at opleve et fælles tilhørsforhold, som går på tværs af klasser.

Samlet set beskriver de unge, hvordan fælles aktiviteter og samlinger bidrager til følelsen af at

være fælles om noget på skolen. Det styrker både tilknytningen til skolen og oplevelsen af et levende uddannelsesmiljø, hvor fællesskabet deles på tværs.

Plads til de mindre fællesskaber

Selvom mange elever efterspørger fællesarrangementer for hele skolen, peger flere også på behovet for mindre, mere interesseprægede aktiviteter som eksempelvis kreaklubber, gaming eller sportsaktiviteter. Disse aktiviteter fremhæves som et vigtigt supplement til de store fællesarrangementer. En HF-elev giver udtryk for ikke at have interesse i festerne men udtaler:

"Det har betydet meget for mig, at der er en skriveklub. Der er også gaming. Jeg synes det er fedt med små sammenslutninger, hvor man kan have fælles interesser."

Eleverne kommer med forskellige baggrunde, interesser og behov, og efterspørgslen er derfor ikke den samme for alle. Fester behøver ikke at favne alle, da nogle ganske enkelt ikke er interesserede i denne form for fællesskab. Derfor er det vigtigt, at der findes alternative tilbud, som kan rumme andre præferencer. De mindre fællesskaber giver mulighed for fordybelse og tættere relationer og kan for nogle være afgørende for oplevelsen af at høre til. Kombinationen af brede fællesaktiviteter og supplerende tilbud er dermed central for at favne mangfoldigheden i uddannelsesmiljøet.

De små møder

Flere elever peger også på, at fælles aktiviteter på tværs af klasser gør det lettere at føle sig tryk i hverdagen. Når man har set hinanden til samlinger, arrangementer eller klubber, bliver det mere naturligt at hilse på hinanden og tage kontakt.

"Det er lidt nemmere at tage fat i ham 3.g, når man har set ham til fællessamling en gang imellem." STX-elev.

TEMA 3: MEDSKABELSE AF HVERDAGEN

Dette tema er særligt vigtigt for elever på STX.

Når elevernes stemme får betydning i hverdagen

På tværs af fokusgrupperne fremstår medbestemmelse som en central faktor for unges trivsel og engagement i hverdagen på ungdomsuddannelserne. Det kan både være indflydelse på undervisningen, udbuddet af aktiviteter og arrangementer. Mange elever beskriver medbestemmelse som noget, der styrker følelsen af ejerskab og ansvar for både det sociale og det faglige miljø.

Elevråd, udvalg og andre formelle strukturer for elevinddragelse nævnes som vigtige. Eleverne værdsætter, når skolerne giver eleverne mulighed for selv at tage initiativ, foreslå aktiviteter og omsætte idéer til handling i dialog med lærere og ledelse.

At blive hørt skal kunne mærkes

Eleverne peger samstemmende på, at det ikke blot er vigtigt at blive spurgt, men afgørende, at deres input

faktisk tages alvorligt og kan føre til konkrete handlinger. Når elever oplever, at deres stemme bliver hørt, uden det får betydning i praksis, kan det virke demotiverende og skabe afstand til skolens fællesskaber og beslutningsprocesser. En HHX-elev udtaler:

"Det er vigtigt, at man lytter til eleverne, og at skolen er villig til at indgå kompromiser. Det er frustrerende, når vi ikke får vores forslag hørt – medmindre det er simple forslag som en mikrobølgeovn."

Samlet set peger analysen på, at medbestemmelse har størst betydning, når den opleves som reel og handlingsorienteret. Det er i mødet mellem formelle strukturer og uformelle dialoger, at elevernes indflydelse får værdi i hverdagen og bidrager til et stærkere uddannelsesmiljø.

At tage del i hverdagen

Eleverne giver udtryk for, at de føler et reelt medansvar for hverdagen på uddannelsen og ser sig selv som aktive medskabere af både fællesskab og aktiviteter. Når elever oplever, at de har mulighed for at præge deres hverdag, styrkes både engagementet og viljen til selv at tage initiativ, hvilket bidrager positivt til uddannelsesmiljøet som helhed.

Jeg synes ikke kun, det er skolen, der skal tage ansvar for at skabe noget for os. Det er også eleverne, der har ansvaret for, at det er fedt at gå i skole." HF-elev.

Ideer bliver til virkelighed

Et konkret eksempel herpå er elever, der beskriver, hvordan de i samarbejde med en lærer har kunnet tage initiativ til at etablere nye aktiviteter, eksempelvis idrætstilbud eller udvalg. Det viser, at der er kort vej fra idé til handling, så gode idéer ikke går tabt i lange eller tunge processer. Denne form for hverdagsnær indflydelse opleves som både motiverende og inkluderende.

"Hvis man vil lave et udvalg, så gør man bare det, eller hvis man får en fed ide, kan man bare udføre den." STX-elev.

TEMA 4: FESTER SOM SOCIALT SAMLINGS-PUNKT

Dette tema er særligt vigtigt for elever på STX og HHX.

Flere unge beskriver fester som den mest centrale fælles aktivitet uden for undervisningen. Gymnasie-fester og fredagscaféer nævnes gentagne gange som de arrangementer, der samler flest, og som fylder mest, når der tales om samvær uden for skoletiden. Flere peger på, at der ikke er mange fælles-arrangementer ud over festerne, og at det derfor i høj grad er her, man mødes på tværs af klasser og uddannelser.

Alkohol fylder i de unges beskrivelser, men med tydelige nuancer. Nogle giver udtryk for, at opbakningen til arrangementer ofte er større, når der er alkohol, og at det hænger sammen med en eksisterende festkultur. Samtidig understreger mange, at alkohol ikke er et krav for at deltage. Flere beskriver, at festerne også fungerer fint for de elever, der ikke drikker, og at det sociale samvær vægtes højere end alkoholen.

Festerne har også betydning for relationer på tværs. Flere unge beskriver, at man til gymnasiefester og forfester taler mere på kryds og tværs, og at det gør

det lettere at tage kontakt i hverdagen. En HF-elev udtaler: "Så det er fedt at kunne snakke med de andre. Det gør en stor forskel." At mødes uden for undervisningen skaber en større åbenhed, hvor det føles mere naturligt at snakke med nye og hilse på hinanden på skolen.

Prioriteter

Samtidig peger de unge på, at deltagelsen ikke er lige stor blandt alle elevgrupper. Særligt HF-elever nævnes som mindre deltagende, ofte fordi uddannelsen prioriteres højt, eller fordi det sociale overskud er begrænset. Flere peger også på, at nogle fravælger fester, hvis de ikke drikker, fordi de ikke ønsker at stå alene. Det understreger, at selvom fester fylder meget, er de ikke en fællesskabsform, der fungerer ens for alle.

Samlet set beskriver de unge fester som et vigtigt, men ikke entydigt samlende element. Festerne skaber fællesskab, særligt når der er plads til både dem, der drikker, og dem, der ikke gør, og når arrangementerne suppleres af andre sociale tilbud.

Alkoholfrie zoner

På enkelte skoler beskriver de unge, at der er etableret alkoholfrie zoner som et konkret tiltag, der gør det lettere for alle at deltage i festerne. Et STX-gymnasium har eksempelvis indrettet et særligt rum uden alkohol, hvor der er mere ro, og hvor elever kan trække sig fra festen uden at forlade arrangementet.

"Vi har også et alkoholfrit rum til fester, hvor man går ind." STX-elev.

Praktiske barrierer for at deltage

Flere unge peger på, at både plads og pris kan være barrierer for at deltage i festerne. En begrænsning i antallet af billetter og høje priser betyder, at nogle ikke har mulighed for at være med. Det opleves som særligt ærgerligt, fordi festerne ofte bliver et fælles referencepunkt i skolehverdagen, som man kan føle sig udenfor, hvis man ikke har haft mulighed for at deltage.

"Jeg har flere veninder, der ikke har råd, fordi billetterne er dyre. Det er bare ærgerligt, for det er noget, man kan snakke om på mandag i skolen. Det burde være, så alle kan være med." HF-elev.

TEMA 5: SOCIALE ARRANGEMENTER MED FAGLIGT TWIST

Selvom der er stor efterspørgsel på fester, efterspørger de unge også arrangementer, der placerer sig i krydsfeltet mellem det sociale og det faglige. Nogle giver udtryk for, at de gerne vil have flere faglige arrangementer, hvor indholdet kan kobles til undervisningen, for eksempel ved at der arbejdes videre med temaet i klassen dagen efter. Blandt eksemplerne nævnes temadage om det amerikanske valg, hvor eleverne blev på skolen, fulgte valgresultaterne i løbet af natten og overnattede som en del af arrangementet.

Idrætsdage, konkurrencer og fysiske aktiviteter nævnes ligeledes som vigtige fællesarrangementer, hvor det sociale fylder mere end det faglige, men hvor fællesskabet styrkes markant. En HF-elev fortæller:

"Jeg synes, idrætsdagen var rigtig fed. Der lærte man mange at kende gennem aktiviteterne, vi havde sammen. Man kan ikke komme udenom, at der på gymnasiet er grupper. Man finder hurtigt sin gruppe, og sådan er det. Men når vi har idrætsdag, er vi rigtig gode til at være sammen alle sammen på tværs af årgange."

Aktiviteter som klassesdyster, AP-løb, idrætsdage og turneringer beskrives som arrangementer, hvor elever på tværs af klasser og årgange er gode til at være sammen.

Kulturelle aktiviteter som musicals og fælles projekter nævnes som nogle af de arrangementer, der har skabt størst inklusion og netværk. For nogle elever har deltagelsen i disse aktiviteter haft stor betydning for deres oplevelse af at høre til på skolen. En elev på HF udtaler:

"Musicalen har for mig været den ting, som har skabt den største inklusion og netværk på skolen. Det er her, jeg er blevet en del af det, som gymnasiet står for."

Samlet set peger de unge på et ønske om flere fællesarrangementer, der ligger i grænselandet mellem fagligt og socialt. Arrangementer, hvor man er sammen om noget indhold, deler oplevelser og holdninger, og samtidig får mulighed for at styrke fællesskabet på tværs af klasser og årgange.

Temadage og oplæg

En digital temadag om AI nævnes som et godt eksempel, hvor klassearbejde blev kombineret med et fælles oplæg for hele skolen. Oplæg med eksterne oplægsholdere fremhæves som særligt værdifulde, fordi de giver fælles stof til refleksion og dialog efterfølgende.

"Vi havde en digital temadag. Først arbejdede vi individuelt i klasserne med AI, og bagefter havde vi et foredrag sammen med hele skolen. Det er fedt, når vi bliver blandet alle sammen." STX-elev.

TEMA 6: RELATIONEN TIL LÆREREN ER VIGTIG

I fokusgrupperne er det tydeligt, at lærerne udgør kernen i det faglige miljø på ungdomsuddannelserne, og relationen til dem er afgørende for elevernes oplevelse af det faglige. For eleverne handler det nemlig ikke kun om undervisningsformen og det faglige niveau, men i høj grad også om hvordan de bliver mødt som mennesker. En god relation til lærerne skaber tryghed i skoledagen og har betydning for både trivsel og motivation. Samtidig beskriver en HHX-elev, hvordan en dårlig relation til en lærer kan have store konsekvenser for det faglige miljø.

"I min klasse har vi haft problemer med nogle af lærerne. Det kan godt gå ud over lysten til at lære. Nu mere de presser på, nu mindre vil folk."

En ligeværdig relation

Flere elever beskriver, at relationen til lærerne på ungdomsuddannelserne er mere ligeværdig, end de har oplevet tidligere. De oplever, at de i højere grad forventes at tage ansvar for sig selv og deres læring. Samtidig opleves det som en stor tryghed for

eleverne at vide, at lærerne er tilgængelige, når der opstår behov for støtte eller sparring. Eleverne lægger også vægt på, at lærerne viser forståelse for, at hverdagen kan være presset. Det betyder meget for eleverne at blive mødt med fleksibilitet og forståelse.

"Lærerne er opmærksomme og husker én. Man kan gå til dem og åbne op for snakke, som handler om andet end skole." STX-elev.

Når lærerne anerkender, at det faglige ikke altid kan stå alene, opleves det som en lettelse og skaber større tryghed i hverdagen. Samlet set viser fokusgrupperne, at relationen til lærerne spiller en vigtig rolle i oplevelsen af et godt uddannelsesmiljø. Når eleverne føler sig mødt, forstået og taget alvorligt, styrker det både deres trivsel og lyst til at engagere sig i undervisningen.

Voksen-til-voksen relation

Flere af eleverne oplever, at de i højere grad står på egne ben og selv har ansvar for deres skolehverdag, samtidig med at lærerne er tilgængelige, når der er behov for støtte. Denne balance mellem selvstændighed og opbakning, når der er behov for det, giver eleverne en oplevelse af at blive mødt som unge voksne og ikke som børn.

"Lærerne går op i ansvar for egen læring. Vi har hørt meget om den her voksen-til-voksen relation i stedet for voksen-til-barn. Man er blevet ældre, og der er større forventninger." HHX-elev.

Forståelse for pres

At lærerne møder eleverne med forståelse, hvis de er pressede over en aflevering eller personlige udfordringer, er med til at skabe en tryk og tillidsfuld relation. Derudover fremhæver eleverne betydningen af en uformel og afslappet tone i relationen til lærerne. Humor og muligheden for også at have det sjovt sammen med lærerne skaber en mere positiv stemning i undervisningen.

"Jeg oplever forståelse fra lærerne, hvis jeg er presset med en aflevering. Der er enighed om, at det faglige ikke er det eneste, der skal fylde." STX-elev.

"Det er vigtigt, at man tør at række hånden op i klassen."

Et gennemgående tema i fokusgrupperne er betydningen af et trygt og inkluderende undervisningsrum, hvor eleverne tør deltage aktivt. For mange elever er det afgørende, at de kan række hånden op uden frygt for at blive udstillet, grinet ad eller vurderet negativt. Oplevelsen af tryghed hænger tæt sammen med, hvordan man bliver mødt af både lærere og de andre elever, særligt i starten af uddannelsen.

Eleverne beskriver, at det har stor betydning at føle sig velkommen i klassen fra begyndelsen. Når der skabes en kultur, hvor alle bliver taget alvorligt, og hvor læreren tydeligt signalerer, at spørgsmål og bidrag er ønskede, bliver det lettere at deltage.

Plads til fejl

Respekt for andres læring fremhæves som en vigtig del af det gode læringsmiljø. Eleverne lægger vægt på, at der er ro til at arbejde, og at man ikke forstyrrer hinanden. Når der er en fælles forståelse af, at det er helt acceptabelt at være i tvivl og lave fejl, skabes der et rum, hvor flere tør engagere sig fagligt.

Samlet set peger elevernes udsagn på, at et læringsmiljø præget af tryghed, respekt og gensidig støtte er en vigtig forudsætning for faglig deltagelse. Når eleverne føler sig anerkendt og inkluderet, bliver det lettere at række hånden op og deltage aktivt.

"Det handler meget om, når man lige starter, at man føler sig velkommen i klassen. At man ikke er bange for at sige noget i timen, og at lærere og elever hjælper hinanden. Jeg havde mange problemer med at sige noget i folkeskolen, det har jeg ikke her."
HHX-elev.

"At der er respekt for andres læring, og at man ikke forstyrrer hinanden. At man kan række hånden op uden grin eller dårlige kommentarer."
HF-elev.

TEMA 7: VARIATION OG INDDRAGELSE I UNDERVISNINGEN

På tværs af fokusgrupperne er der bred enighed om, at variation, inddragelse og mulighed for pauser er centrale elementer i det gode læringsmiljø. Når undervisningen veksler mellem forskellige arbejdsformer, og når eleverne oplever, at deres stemme har betydning, styrkes både motivationen og lysten til at deltage aktivt i undervisningen.

Når undervisningen opleves som ensartet og forudsigelig, falder motivationen og engagementet, mens inddragelse og varierede undervisningsformer bidrager til øget trivsel og læringslyst. En HHX-elev uddyber:

"Det er godt, at lærerne lytter på, hvad der er bedst for, at vi kan lære. De tager det til sig. De er gode til at lytte til, hvad der er brug for og give plads til, at det ikke kun er tavleundervisning i en hel time."

Alternative undervisningsformer

Det er vigtigt for eleverne, at timerne også består af andet end den klassiske tavleundervisning. De foretrækker, at læreren bryder undervisningen op med andre undervisningsformer og med alternative måder at lære på. En elev beskriver dette med et konkret eksempel ved at fremhæve en matematik-time som særligt interessant. Her blev matematik-opgaverne præsenteret som et escape room, hvor eleverne skulle løse matematiske koder.

Det peger samlet set på, at et øget fokus på variation og inddragelse kan være et væsentligt greb i arbejdet med at styrke læringsmiljøet på ungdomsuddannelserne.

Når der tages højde for eleverne

Eleverne fremhæver, at inddragelse ikke nødvendigvis handler om, at de selv skal tilrettelægge undervisningen, men om at deres interesser og perspektiver bliver taget med i planlægningen. Når lærerne spørger ind til, hvad eleverne finder relevant og interessant, opleves det som et udtryk for tillid og respekt.

"Vores lærer inddrager os i, hvad vi lærer. Da vi startede, spurgte hun os, hvad vi synes var interessant." HTX-elev.

Vekslen og pauser

Lange dage med gentagne undervisningsforløb kan være udfordrende for koncentration og motivation. Særligt ensformige forløb med ensartede opgaver kan føre til, at man "kører død". Omvendt fremhæves undervisning, hvor der eksperimenteres med nye formater, som særligt interessant. Derudover sætter eleverne pris på, når læreren er opmærksom på behovet for pauser.

"Jeg ville ønske, at de tænkte mere på variation. Man kører lidt død i det efter fire moduler med det samme på én dag. Fire moduler, hvor man bare læser og løser opgaver fra e-bogen. Det er det samme hver dag, bare et nyt kapitel." HHX-elev.

TEMA 8: GRUPPEARBEJDE HAR FLERE FORDELE

Gruppearbejde fremstår som et centralt omdrejningspunkt for både det faglige og sociale miljø på ungdomsuddannelserne. På tværs af fokusgrupperne beskriver eleverne, hvordan samarbejde i grupper bidrager til et mere inkluderende læringsmiljø, hvor eleverne får mulighed for at lære af hinanden, udvikle deres faglige kompetencer og indtage forskellige roller i gruppearbejdet.

Samtidig giver nogle elever udtryk for, at de foretrækker selv at vælge deres grupper, da det kan skabe større tryghed og en oplevelse af bedre samarbejde. Disse elever peger på, at det kan være frustrerende at komme i gruppe med klassekammerater, som ikke bidrager aktivt. De anerkender dog også de mange fordele ved at blive sat sammen på tværs, fordi det kan styrke fællesskabet og udfordre dem fagligt og socialt.

Særligt arbejde i skiftende grupper oplever mange som meningsfuldt. Når eleverne arbejder i skiftende grupper, får de mulighed for at få forståelse for hinandens arbejdsformer og faglige styrker, men de lærer også hinanden bedre at kende personligt. En HF-elev forklarer:

"Når man får nye grupper hele tiden, lærer man også, hvordan folk arbejder fagligt og socialt. Vi har en eksamen, hvor man skal aflevere som en gruppe,

og det er derfor vigtigt at vide, hvordan din gruppe arbejder, og at man fungerer sammen."

Skaber gode sociale dynamikker

Gruppearbejdet bidrager ifølge eleverne også til at styrke relationerne mellem eleverne, hvilket har en positiv afsmittende effekt på det samlede uddannelsesmiljø og oplevelsen af fællesskab i hverdagen.

De beskriver, at det har en positiv effekt på de sociale dynamikker i klassen, når de ikke selv vælger grupper, men i stedet bliver blandet af læreren. Det gør, at der ikke opstår stærke grupperinger, og at de kommer til at snakke mere sammen på kryds og tværs.

"Det er vigtigt, at vi ikke får lov at vælge selv, for det betyder mere, end man går og tror. Det er træls at være den, der sidder tilbage uden en gruppe." HF-elev.

Samlet set peger elevernes erfaringer på, at gruppearbejde kan fungere som et væsentligt redskab til at styrke både læring, trivsel og sociale relationer. Gruppearbejde bidrager således ikke alene til faglig udvikling, men spiller også en vigtig rolle i opbygningen af et positivt og inkluderende uddannelsesmiljø på ungdomsuddannelserne.

Gruppekonertrakter

Gruppekonertrakter kan bruges som et redskab til at skabe klare rammer for gruppearbejdet. De elever, der har erfaringer med gruppekonertrakter, peger på, at det bidrager til at anerkende forskelligheder i kompetencer og forventninger, så alles styrker kan bringes i spil. Konflikter i gruppen forebygges, og det sikres, at alle oplever at kunne bidrage til gruppen.

"Når man er i en gruppe, er det ikke alle, der kan det samme. Man skal bruge folks forskellige styrker. Man kan ikke forvente det samme af alle. Gruppekonertrakterne skaber struktur og gør, at alle bliver inddraget." HTX-elev.

"Det sociale er klart det vigtigste. Man kan ikke trives fagligt, hvis man ikke trives socialt."

En pointe, der blev fremhævet i flere fokusgrupper i dialogen om det gode faglige miljø, er, at det sociale miljø er helt afgørende for, hvorvidt der er et godt fagligt miljø i klassen. På tværs af uddannelser beskriver eleverne, hvordan faglig trivsel og læring hænger tæt sammen med, om man føler sig tryk og accepteret i klassen.

Når det sociale miljø fungerer, skabes der et rum, hvor eleverne tør deltage aktivt i undervisningen og engagere sig fagligt. Når der er plads til forskellighed, og når det er accepteret at begå fejl, oplever eleverne, at de er mere motiverede for at deltage i undervisningen.

Omvendt lægger de også vægt på, at manglende social trivsel i klassen hurtigt kan føre til usikkerhed og tilbageholdenhed, hvilket påvirker både motivation og det faglige udbytte negativt.

Sammenhængen mellem social og faglig trivsel går igen i elevernes fortællinger. Hvis eleverne ikke trives socialt, mister de lysten til at engagere sig i det faglige. Det peger samlet set på, at arbejdet med et godt fagligt miljø må tage udgangspunkt i det sociale fællesskab og elevernes trivsel.

"Det faglige miljø har meget at gøre med, hvor godt det sociale miljø er. Der skal være plads til os alle. Det er okay at lave fejl."
EUD-elev.

"Hvis ikke trivslen er der, følger det faglige ikke med."
STX-elev.

TEMA 9: VIRKELIGHEDSNÆR UNDERVISNING

Det 2. mest vigtige parameter i valget af uddannelse for unge på en erhvervsuddannelse

Praksisnær undervisning på en erhvervsuddannelse

De unge på erhvervsuddannelserne lægger stor vægt på, at undervisningen er tæt koblet til den virkelighed, de møder i praktik og senere i arbejdslivet. Det opleves som særligt meningsfuldt, når også de almene fag kobles direkte til faget og de konkrete arbejdsopgaver, eleverne skal kunne løse. Som en EUX-elev beskriver:

"Selvom vi har matematik og fysik, så forsøger vores lærer at understøtte, hvad vi kan bruge både matematik og fysik til som elektriker".

Denne kobling gør det lettere for de unge at se formålet med undervisningen og forstå, hvordan den kan anvendes i hverdagen på en læreplads.

Flere unge peger også på, at virkelighedsnær undervisning ikke kun handler om indhold men i høj grad om form. Når undervisningen bliver for ensidig og primært foregår ved, at læreren står ved tavlen, kan den opleves som fjern fra den praksisnære tilgang, de forbinder med en erhvervsuddannelse. Nogle beskriver situationer, hvor undervisningen minder om en gymnasial undervisningsform, hvilket ikke matcher deres forventninger. Som en EUD-elev beskriver: "Det giver jo ikke mening, at man skal sidde stille, når man er tjener." De unge giver udtryk for, at undervisningen fungerer bedst, når der er pauser, variation og mulighed for at være aktiv, og når undervisningsformen matcher den måde, de arbejder og lærer på. Ellers risikerer underviseren at miste elevernes opmærksomhed, selvom det faglige indhold i sig selv opleves som relevant og interessant.

Lær af dine læreres fejl

Faglærernes erhvervserfaring fremhæves som en

afgørende styrke, da faglærere kan dele erfaringer fra arbejdslivet. Fortællinger om konkrete opgaver, arbejdspladser og forskellige karriereveje bidrager til at gøre undervisningen mere nærværende og relevant. Når lærerne deler både succeser og fejl fra deres arbejdsliv, opleves undervisningen som mere troværdig og lærerig. Det giver de unge et realistisk billede af arbejdslivet og skaber en tydelig sammenhæng mellem undervisningen og den virkelighed, de skal møde som færdiguddannede.

Casebaseret undervisning på gymnasiale uddannelser

Eleverne på de gymnasiale uddannelser fremhæver virkelighedsnær undervisning som central for både motivation og læringsudbytte. Når undervisningen tager udgangspunkt i praksis og konkrete problemstillinger, opleves den som mere relevant og meningsfuld end undervisning, der primært er teoretisk. Arbejdet med virkelighedsnære cases, hvor eleverne selv skal udvikle løsninger, gør den faglige viden lettere at forstå og anvende. Derudover giver det en tydelig oplevelse af, at det, de lærer, kan bruges uden for undervisningen.

Tydeliggørelse af relevans

Lærernes tilgang spiller en afgørende rolle i at understøtte virkelighedsnær undervisning. Når underviserne tydeliggør, hvordan faglig viden kan bruges i praksis, og hvorfor den er vigtig, oplever de unge større forståelse og engagement. Som en STX-elev beskriver det:

"Vores lærere er gode til at sætte ord på, hvordan vi kan bruge det i virkeligheden, og hvorfor det er vigtigt at have religion."

Når eleverne kan se relevansen af indholdet i undervisningen, bliver undervisningen mere meningsfuld for dem.

Virksomhedsbesøg

Virksomhedsbesøg fremhæves af de unge som en konkret måde, hvorpå undervisningen bliver virkelighedsnær. Når undervisningen rykkes ud på virksomheder, og eleverne taler med ansatte om arbejdsopgaver og hverdagen i faget, bliver koblingen mellem skole og arbejdsliv tydelig. Det giver både større forståelse for faget og et bedre grundlag for at vælge og søge læreplads.

"Jeg kunne godt tænke mig flere virksomhedsbesøg. Det ville hjælpe meget på det her valg om at skulle ud og søge læreplads." EUX-elev.

TEMA 10: MØDESTEDER OG EN TRYK BASE

Fællesarealer der samler eleverne

De fysiske rammer på ungdomsuddannelserne spiller en central rolle i elevernes oplevelse af trivsel, fællesskab og tryk i hverdagen. På tværs af fokusgrupperne fremhæver eleverne betydningen af velfungerende fællesarealer, hvor de har mulighed for at samles på tværs af klasser og årgange, særligt i pauserne. Sofaområder, opholdspladser og åbne fællesarealer beskrives som vigtige rammer for det sociale liv på skolen. Stort set alle elever har adgang til sådanne områder, og de vurderes generelt meget positivt. Elever fra skoler, hvor faciliteterne fremstår mindre veludstyrede eller mindre indbydende, udtrykker dog et tydeligt ønske om opgraderinger og bedre indretning.

Flere elever peger på, at kantinen fungerer som et naturligt samlingspunkt i løbet af skoledagen, hvor elever på tværs af klasser og årgange mødes i pauser og mellemtimer. Disse områder skaber rammer for både planlagte og spontane fællesskaber. Samtidig fremhæves det, at indretning, størrelse og stemning har betydning for, hvorvidt arealerne faktisk inviterer til ophold og fællesskab. På nogle skoler har eleverne faste pladser i kantinen,

hvilket der er delte holdninger til. For nogle opleves det som en lettelse, fordi det fjerner usikkerheden om, hvor man skal sætte sig, og dermed reducerer et socialt pres i hverdagen. For andre fremstår ordningen som en hierarkisk opdeling mellem årgangene, der kan forstærke oplevelsen af rangordnet opdeling mellem årgangene.

Pauser med plads til forskellighed

Samtidig understreger eleverne, at behovene i pauserne er forskellige. Hvor nogle har behov for at være sociale og opsøge fællesskabet, har andre brug for ro og mulighed for at trække sig tilbage for at lade op inden næste undervisningsmodul. Derfor peger eleverne på vigtigheden af, at skolens fysiske rammer understøtter begge behov. Et godt uddannelsesmiljø kendetegnes ifølge eleverne ved, at der både er hyggelige fællesarealer og mere stille områder, hvor man kan finde ro.

For mange elever spiller klasseværelset en særlig rolle som en tryk base i hverdagen. Selvom fællesarealerne er vigtige for det brede fællesskab, fremhæver flere elever betydningen af at have et fast sted "at høre til".

Mødesteder som "skolens hjerte"

Flere elever nævner skolens arealer som meget betydningsfulde for fællesskabet på skolen. Gode fællesarealer beskrives også som "skolens hjerte", hvor man kan mødes med elever fra andre klasser og årgange.

"Det er fedt at træde ind i det store fællesareal, vi har, hjertet af gymnasiet, hvor vi omgås hinanden og mødes." STX-elev.

Tryk i klassen

Selvom eleverne er særligt glade for, at der er fællesarealer, hvor de kan mødes med andre end deres klassekammerater, bliver der også lagt stor vægt på at have et sted "at høre til". For mange er det sted et klasseværelse, som er deres eget, og hvor de kan opholde sig i mere tryk og rolige rammer. At have et fast opholdssted til rådighed, giver eleverne mulighed for at trække sig, når de har behov for det.

"Det er rart, at der er et safe place, hvor man altid kan gå hen. Det er rart at vide, at man altid kan finde nogle at snakke med fra klassen der." HF-elev.

TEMA 11: AKTIVITETER DER SAMLER I PAUSEN

Pauserne spiller en central rolle i uddannelsesmiljøet, men rammerne har stor betydning for, om de bliver samlende. Flere elever peger på et ønske om flere hyggelige mødesteder og aktiviteter, der kan bringe dem sammen i løbet af skoledagen. Aktive spil som bordtennis og bordfodbold fremhæves som gode samlingspunkter, fordi de giver anledning til spontan deltagelse og fælles engagement. Når man spiller sammen, opstår samtaler og relationer mere naturligt, end hvis man blot sidder ved siden af hinanden.

Samtidig peger eleverne på, at både antal og placering af faciliteter har betydning. Et bordfodbold-bord, der står afsides, eller for få sofaer på gangene betyder, at man skal være heldig for at få plads, og at fællesskabet begrænses til en mindre gruppe. Placeringen bør være central og synlig, så aktiviteterne inviterer flere ind og fungerer som naturlige mødesteder på tværs af klasser og årgange. Også de mindre, mere rolige aktiviteter spiller en rolle. Eksempelvis beskriver en gruppe elever, at de gerne vil samles om at spille brætspil i pausen, men at skolens brætspil låses inde i pausen og derfor ikke spontant kan tages brug.

Derudover ønsker eleverne sig en sofa i klassen, flere sofaer på gangene og bedre stole, hvilket vidner om et behov for mere komfortable opholdsrum, hvor man har lyst til at blive hængende.

Skolens rammer skal afspejle eleverne

Flere elever peger på, at skolens fysiske rammer ikke altid afspejler den elevgruppe og profil, skolen ønsker at stå for. En HF-elev udtaler:

"Der mangler noget karakter af eleverne, som går her. Skolen indeni og møbler afspejler ikke os, der går der, og det, skolen vil."

De unge efterspørger rammer, der i højere grad afspejler skolens identitet og faglige retning. Hvis en skole har en kreativ profil, bør det også kunne ses i omgivelserne. Når rammerne stemmer overens med elevernes hverdag og værdier, styrker det oplevelsen af tilhørsforhold.

Samlet peger elevernes udsagn på, at fysiske rammer og tilgængelige aktiviteter har stor betydning for det sociale liv i pauserne. Når faciliteter er tilgængelige, centralt placerede og inviterer til både aktivitet og afslapning, styrkes mulighederne for, at fællesskaber kan opstå.

Spil kan skabe fællesskab

Aktive spil som bordtennis og bordfodbold giver eleverne mulighed for at være sammen på en måde, hvor samværet opstår naturligt omkring en fælles aktivitet. Flere elever peger på, at de ønsker flere faciliteter af denne type. Flere aktiviteter kan styrke de fællesområderne og give bedre betingelser for, at fællesskaber kan opstå og udvikle sig i løbet af skoledagen.

"Vi kan godt lide bordtennis eller bordfodbold, hvor man kan spille sammen. Jeg tror, det er fordi, det er et spil, hvor man er aktiv. Vi har brug for flere af den slags ting. Der kommer meget fællesskab ud af det." HTX-elev.

TEMA 12: ALDER BETYDER MINDRE, END MAN TROR

Dette tema er særligt vigtigt for elever på HF & EUD.

På tværs af fokusgrupperne giver de unge udtryk for en generelt positiv oplevelse af at gå i klasser med et bredt aldersspænd. De oplever det som naturligt og uproblematisk, at der også er ældre elever i klassen, som hurtigt bliver en del af fællesskabet. Flere unge peger på, at aldersforskellene ikke opleves som en barriere i hverdagen, men snarere som en kvalitet. Uanset alder er det fællesskabet i klassen, der fylder mest og skaber sammenhæng.

De unge beskriver, hvordan samtaler, samarbejde og relationer på tværs af alder opstår helt naturligt, fordi man deler den samme hverdag og de samme rammer. En HF-elev beskriver aldersspændet således:

"Der er et par stykker over 20 år i vores klasse. Der er ikke noget der. Vi har et godt fællesskab, vi snakker, hænger ud og kører hinanden hjem. Det er ligesom at gå i klasse med jævnaldrende."

Især blandt HF-elever fremhæves det brede aldersspænd som en integreret del af uddannelsen

og noget, man hurtigt vænner sig til. Flere elever giver udtryk for, at aldersforskellen i praksis ikke fylder i hverdagen. Selvom der i nogle klasser også er elever i midten af 20'erne, opleves forskellene ikke som markante. Man kan sagtens hygge sig sammen som klasse, og fællesskabet fungerer på tværs af alder.

Aldersforskellene bidrager ifølge de unge til en mere nuanceret klassedynamik. Tilstedeværelsen af ældre elever forbindes ofte med erfaring, ro og en anden form for modenhed, som kan have en positiv indflydelse på fællesskabet.

Samlet set beskriver de unge aldersspændet i klasserne som noget, der styrker fællesskabet frem for at udfordre det. Kombinationen af unge og ældre elever bidrager til en inkluderende hverdag, hvor erfaring, forskellighed og et fælles tilhørsforhold spiller sammen og skaber en positiv social dynamik.

Mangfoldighed skaber balance

Det bidrager til det gode miljø, når klassen rummer mange forskellige personligheder og grader af modenhed – ikke kun på grund af alder, men også som en naturlig del af at samle forskellige mennesker. Denne forskellighed opleves som værende med til at skabe balance og give plads til, at alle kan finde deres rolle i klassen.

"Der er altid forskellige personligheder i klassen og grader af modenhed. Det er fedt, at der altid er en personlighed, som alle kan med." EUD-elev.

TEMA 13: NÆRE FÆLLESSKABER PÅ MINDRE SKOLER

Flere elever fra mindre skoler beskriver deres skolemiljø som overskueligt og fremhæver, at det kan gøre det lettere at skabe nære relationer. Eleverne giver udtryk for, at når der er færre elever på skolen, oplever nogle, at det er lettere at lære hinanden at kende og holde fast i relationer og føle sig som en del af fællesskabet.

Flere elever fremhæver, at mindre skoler kan skabe et tæt sammenhold både i klassen og på tværs af årgange. De oplever, at man hilser på hinanden og har en fælles hverdag – også uden for undervisningen.

"Det er et mindre gymnasium og man lærer hinanden bedre at kende." STX-elev.

Fælles interesse i fællesskab

Selvom fællesskaber på tværs af klasser og årgange ikke altid opstår automatisk, oplever mange elever på mindre skoler, at man let føler sig inkluderet og imødekommet, fordi der er en fælles interesse i, at alle skal kunne være en del af fællesskabet.

I forhold til skolens geografiske placering opleves det ikke som en begrænsning, at skolen er placeret udenfor de større byer. Eleverne anser de faglige og sociale muligheder som sammenlignelige med større byskoler.

"Vi har præcis de samme muligheder, som hvis man går på en STX i en større by." STX-elev.

Eleverne peger på, at der er forskellige forudsætninger, når man starter på en skole. For nogle er det en fordel at kende andre elever på forhånd, mens andre oplever det som en udfordring, hvis der allerede er etablerede grupper. Flere peger på, at det kan være svært at finde sin plads i et fællesskab, hvor relationer er dannet på forhånd.

"Da jeg startede, havde jeg lyst til at droppe ud. Jeg passede ikke ind i klassens fællesskab. Der var allerede grupper, som var svære at komme ind i. Jo længere hen vi er kommet, er det løsnet mere op, og så er det blevet bedre." HF-elev.

Mulighed for en ny start

Når mange af eleverne starter uden at kende hinanden, opstår der en mulighed for en ny start, hvor alle er på lige fod. I disse situationer oplever flere elever, at det sociale bliver mere åbent, og der er større incitament til at række ud og finde nye relationer.

"Der var ikke nogen, der kendte hinanden. Alle var nye, så der var ingen grupper. Så man var nødt til at række ud og finde nogle venner." HF-elev.

TEMA 14: ET INKLUDERENDE UDDANNELSESMILJØ

Hvad kan vi lære af HF?

I lyset af indførelsen af EPX og udfasningen af HF er det centralt at få elevernes perspektiv på, hvad de mener, er vigtige kvaliteter ved HF-uddannelsen, som skal tages med videre.

HF-eleverne beskriver sig selv som en anden type elev end dem, der vælger en treårig gymnasial uddannelse. For mange af eleverne har HF været et aktivt tilvalg af en uddannelse med andre rammer. Nogle peger på, at de var skoletrætte eller ikke kunne overskue tre år, og at HF's toårige struktur og mere fleksible form gav dem mulighed for at gennemføre en gymnasial uddannelse. Andre fremhæver den virkelighedsnære og praktiske faglighed, som en afgørende årsag til valget. HF opleves som en boglig uddannelse med plads til at prøve sine interesser af med fagpakker, der giver målrettede muligheder. Samtidig beskrives HF som et miljø med større rummelighed.

Særligt fraværet af standpunktskarakterer har positiv betydning for læringsmiljøet. For eleverne betyder det, at de i højere grad tør sige noget i timerne og give udtryk for, hvis der er noget, de ikke forstår. En HF-elev beskriver:

"Vi får ikke standpunktskarakterer, så folk tør godt at sige noget. Der er plads til at være god og til at være mindre god. Det betyder ikke så meget. Man må godt vise, når man ikke forstår det."

Netop dette bidrager til, at eleverne føler sig mindre pressede i hverdagen, fordi der både er plads til at være fagligt stærk og til at synes, at det er svært.

Når der er blik for den enkelte

Flere oplever, at lærerne lægger ekstra energi i HF-eleverne og er opmærksomme på, at nogle har brug for mere støtte. HF forbindes derfor med et miljø, hvor der er rammer, som giver plads til forskellige behov.

Samlet set tegner HF-typen sig ikke som en ensartet størrelse, men som en elevgruppe, der har valgt en anden vej. Ofte er det ønsket om en mere målrettet uddannelse, som har gjort, at de har valgt noget andet end en traditionel treårig gymnasievej.

Erfaringerne fra fokusgrupperne peger på, at elever fra HF er en gruppe elever, som ofte har brug for en mere overskuelig ramme, mere rummelighed, mindre præstationspres og en tydelig kobling mellem faglighed og fremtid. For at sikre, at denne elevgruppe også har en plads i det nye uddannelseslandskab, er det vigtigt at tænke de kvaliteter, som eleverne fremhæver, aktivt ind i den kommende omstrukturering af uddannelserne.

En hurtigere vej videre

Mange af HF-eleverne har valgt HF fremfor en anden gymnasial uddannelse, fordi de ser tydelige fordele i at kunne gennemføre uddannelsen på kun to år. Flere nævner, at det tiltaler dem, fordi de er skoletrætte. Derudover er HF'en for flere en kortere og mere direkte vej videre til det, som de gerne vil bruge deres uddannelse til.

"Jeg tog ikke en HF, fordi jeg er dum, men fordi jeg turde gøre noget anderledes. Bare fordi man ikke har en tre-årig uddannelse, betyder det ikke, at man ikke kan det samme som alle andre." HF-elev.

TEMA 15: FLERE UDDANNELSER PÅ SAMME SKOLE

Flere af skolerne i undersøgelsen udbyder mere end én type uddannelse. Eksempler på dette er gymnasier, der udbyder STX og HF eller handelsskoler, der udbyder HHX og EUX eller EUD. På nogle skoler er der en tydelig opdeling, hvor eleverne ikke har noget med hinanden at gøre på tværs. På andre skoler er der lavet tiltag for at styrke forholdet mellem uddannelserne.

Samlingen af STX og HF er det eksempel, som optræder tydeligst i fokusgrupperne i forhold til skoler med flere uddannelser på samme skole. Eleverne giver udtryk for, at det både rummer muligheder og udfordringer, når flere uddannelser er samlet på én skole. Det er naturligt, at der kan opstå opdelinger mellem uddannelser, fordi eleverne har forskellige interesser, faglige forløb og hverdage. Når man primært er sammen med elever fra sin egen uddannelse, kan det give en oplevelse af, at skolen består af flere parallelle fællesskaber frem for ét samlet.

I fokusgrupperne fremhæver eleverne, at det at blive blandet på tværs faktisk fungerer, når rammerne er til stede. En HF-elev på en skole, hvor der både er STX og HF, beskriver:

"Det kan godt komme til at føles en smule opdelt, når man har HF'ere og STX'ere. Men på vores valgfagshold billedkunst er vi blandet, og det fungerer virkelig godt. Det giver en helt anden dynamik."

Her er opdelingen mindsket, og eleverne lærer hinanden at kende på en ligeværdig måde. Her opleves det, at forskelle i uddannelsesvalg træder i baggrunden, og at fællesskabet i højere grad bygger på det fælles faglige arbejde.

Samvær på tværs mindsker hierarkier

Der er samtidig et tydeligt ønske om mere samvær på tværs af uddannelser for at modvirke fordomme og hierarkier. Flere peger på, at fælles arrangementer og sociale aktiviteter kan styrke sammenhængen på skolen, også på tværs af afdelinger og fagområder, som man ellers sjældent møder. Ønsket handler ikke om at udviske forskelle, men om at skabe flere naturlige mødesteder, hvor elever fra forskellige uddannelser kan se og tale med hinanden.

Flere unge peger på en oplevelse af, at opbakningen til gymnasiefester generelt er mindre blandt HF-elever end blandt STX-elever. Dog er det vigtigt at understrege, at der også er HF-elever, som gerne deltager. De unge har en tese om, at forskellen blandt andet hænger sammen med, at HF-elever ofte prioriterer uddannelsen højt, og at sociale arrangementer derfor ikke altid er førsteprioritet. Derudover har de en fornemmelse af, at deltagelsen er større, når rammerne er trygge og ikke i for høj grad er præget af bestemte elevgrupper.

Samlet set peger de unge på, at fællesskab på tværs af uddannelser kræver en aktiv indsats fra skolens side. Når skolen skaber rammer for både faglig og social blanding, opleves det som noget, der kan styrke sammenholdet, nedbryde fordomme og bidrage til en fælles skoleånd.

Fællesarrangementer

Eleverne ønsker fællesarrangementer på tværs af uddannelser, hvor hele skolen samles, så man kan møde elever fra andre afdelinger, som man ellers sjældent har kontakt med i hverdagen. I denne sammenhæng nævner flere, at en fælles fredagsbar er en god måde at mødes på.

"En fredagsbar sammen med anlægsgartnerne ville være hyggeligt. Bare så vi alle var samlet, så man kan se nogle fra de andre afdelinger, for dem ser vi aldrig." EUD-elev.

GODE VOKSEN MILJØER

En kvalitativ afdækning af, hvad der særligt gør sig gældende for gode uddannelsesmiljøer for voksne.

03)

UDDANNELSESMILJØER
FOR VOKSNE UNDER
UDDANNELSE

Mens hovedparten af eleverne på uddannelsesinstitutionerne er unge, er der også en andel, som starter på en uddannelse senere i livet. Deres ønsker og behov minder på mange måder om de unges – men adskiller sig også på nogle særlige punkter.

I dette kapitel vil de vigtigste tematikker fra det voksne perspektiv derfor blive fremhævet, som en vigtig tilføjelse til analysen af det gode uddannelsesmiljø.

I dette kapitel fremhæves fem temaer, som udgør vigtige perspektiver for den voksne gruppe under uddannelse.

Temaerne omhandler blandt andet betydningen af dygtige lærere samt vigtigheden af struktur og tydelige rammer.

Den hvide farve repræsenterer tematikker inden for det sociale miljø og den grønne farve repræsenterer det faglige miljø. Den mørkegrå farve omhandler de fysiske rammer og den lysegrå farve markerer, at temaet er et andet relevant fokusområde.

Tematikkerne tager udgangspunkt i fire fokusgruppeinterviews med mere end 20 voksne elever fra HF og erhvervsuddannelser i Region Nordjylland.

BAGGRUND FOR TEMATISERINGER

+20

nordjyske voksne elever har bidraget med deres perspektiver i fokusgruppeinterviews.

"Jeg valgte den her uddannelse, fordi der skulle ske noget nyt. Gymnasiet er mere for de unge fra 9. klasse. Jeg følte mig for gammel til det. Her er der plads til alle." HF-elev.

TEMA 16: FÆLLESSKABET STARTER I KLASSEN

For mange af eleverne er fællesskabet i klassen det vigtigste fællesskab. Det er her, de skaber de tætteste relationer og finder støtte og gode venner. Ligesom de unge, understreger de voksne elever, at et godt socialt miljø i klassen er fundamentalt. Her nævner flere vigtigheden af, at klassen lærer hinanden at kende fra starten af, eksempelvis ved at blive blandet i grupper til undervisningen. Derudover fremhæver flere, at de i deres klasser er gode til at tage initiativ til at mødes udenfor skoletiden til sociale arrangementer. Her understreger de, at det er vigtigt, at alle i klassen bliver inviteret med. En EUD-elev udtaler:

"Det gode sociale miljø handler meget om, at alle får tilbuddet om at være med. Så kan man vælge at sige nej tak. Hvis man siger nej, så handler det ikke om, at man ikke vil være social med de andre, men at de kommer i skole for bare at gå i skole. Det skal der også være plads til."

Rummelighed er vigtigt, da de voksne elever ofte kommer med forskellige baggrunde og er forskellige steder i livet. Det er vigtigt at opbygge et socialt sammenhold i klassen, hvor der er plads til alle, da det bidrager til et trygt miljø.

Forskelle i udbuddet af arrangementer

Der er forskel på, hvor meget der bliver gjort ud af det sociale på de forskellige skoler. Hvor nogle skoler har elev- eller kursistråd og festudvalg til at stå for sociale arrangementer på skolen, er det på andre skoler ikke lige så organiseret. Der er dog bred enighed blandt eleverne om, at de ønsker, at der er sociale aktiviteter i et eller andet format, da sociale arrangementer ifølge eleverne er med til at styrke sammenholdet og fællesskabet på skolen.

Eleverne sætter pris på, at der er et bredt udvalg af sociale arrangementer, så man kan komme til det, man har lyst til. Nogle vil gerne have mindre arrangementer som juleklip og fredagsbar, hvor andre ønsker sig store arrangementer som eksempelvis en årlig gallafest. Dog er det fælles for dem alle, at de særligt gerne vil have aktiviteter i starten af deres uddannelse, som kan hjælpe dem med at lære hinanden bedre at kende. Samtidig efterspørger de, at sociale aktiviteter fordeles ud over hele skoleåret, så fællesskabet vedligeholdes og udvikles gennem hele uddannelsesforløbet.

Det sociale i pauserne

En elev beskriver, hvordan fællesarealerne på skolen er med til at understøtte det sociale miljø i pauserne. Spil som bordtennis gør det muligt at mødes på tværs af forskelligheder og lære nye mennesker at kende i pausen. Det bidrager til, at eleverne finder hinanden på tværs af klasser og alder.

"Det er vigtigt med steder, hvor man kan være i sine pauser, hvor man kan være social. Vi har et bordtennisbord, der bliver brugt flittigt, og gode loungeområder. Det er de små ting, der gør det." HF-elev.

TEMA 17: DYGTIGE LÆRERE OG MENNESKELIGHED

For de voksne spiller relationen til undervisere og lærere en afgørende rolle i oplevelsen af et godt skole- og læringsmiljø. Eleverne beskriver, at de oplever et generelt højt fagligt niveau, hvor undervisningen opleves som målrettet, relevant og præget af undervisere med stor viden inden for deres fag. Flere peger på, at lærernes evne og lyst til at formidle deres fag er afgørende for både motivationen og læringsudbyttet.

Derudover fremhæves det, at kvaliteten af undervisningen i høj grad hænger sammen med den relation, der opbygges mellem lærere og elever. Flere beskriver, hvordan en tæt og tillidsfuld relation til lærerne gør det lettere både at søge faglig sparring og række ud med personlige udfordringer. Muligheden for at kombinere seriøs undervisning med humor og uformel dialog bidrager til oplevelsen af undervisningen og det gode læringsmiljø.

Samtidig omtales lærerne som havende et højt fagligt engagement og lyst til at lære fra sig. Lærere

beskrives af de voksne som nysgerrige på eleverne og villige til at tilpasse undervisningen, hvis der opstår udfordringer. Flere nævner, hvordan undervisningen justeres undervejs, og hvordan lærerne aktivt evaluerer deres egen praksis for at sikre, at alle bliver grebet.

Endelig fremhæver de voksne elever, at lærerne møder dem i øjenhøjde. Lærerne opleves som engagerede, passionerede og oprigtigt interesserede i, at eleverne lykkes.

"Man kan mærke, at lærerne gerne vil det her. De er meget investerede og vil gerne have, at vi har det godt." HF-elev.

Denne ligeværdige tilgang skaber et læringsmiljø, hvor der er plads til forskellighed, ansvar for egen læring og et tæt samarbejde mellem lærere og elever. Samlet set peger fokusgrupperne på, at dygtige lærere med menneskelighed er centralt for et godt læringsmiljø for voksne elever på uddannelserne.

Relationen til læreren

Når lærerne formår at møde eleverne som mennesker – og ikke udelukkende som elever – skabes der et mere trygt og motiverende læringsrum. Det understøtter en relation præget af gensidig respekt, hvor både læring og dialog får bedre betingelser.

"Hvordan man har det i klassen har meget at gøre med, hvordan man har det med læreren. Det kræver noget af lærerne og kursisterne, at vi kan se hinanden som mennesker først og ikke kun som lærere og elever." HF-elev.

Erfaring fra erhvervslivet

Et gennemgående eksempel er lærere med baggrund fra erhvervslivet, der bringer konkrete erfaringer og virkelighedsnære fortællinger ind i undervisningen. Det gør undervisningen mere jordnær og anvendelig og bidrager til oplevelsen af, at det, man lærer, er relevant.

"Det er fantastisk, at vores faglærere kommer fra erhvervslivet og har en lang erfaring med sig. Man hører om hele deres liv og deres erfaringer. Nogle har arbejdet med vidt forskellige ting." EUD-elev.

TEMA 18: TILBAGE PÅ SKOLEBÆNKEN

For flere voksne elever har det krævet mod at påbegynde en uddannelse igen efter en længere periode uden for uddannelsessystemet. Nogle beskriver det som en oplevelse af at skulle begynde forfra. Overgangen tilbage til skolelivet kan derfor føles overvældende og intimiderende. Som en HF-elev formulerer det: "Det er meget intimiderende at skulle tilbage i et klasselokale." At finde sig til rette i en ny læringssituation kan være forbundet med betydelig usikkerhed og tvivl om egne faglige forudsætninger. Flere understreger derfor betydningen af at kunne tage uddannelsen i eget tempo og at få hjælp til at finde ind i rollen som elev gennem hjælp fra lærere. For nogle voksne elever handler omstillingen helt konkret om at skifte fra et fysisk og praksisorienteret arbejdsliv til en mere stillesiddende skolehverdag. En EUD-elev beskriver det således:

"Det har været en stor omvæltning at have været ufaglært kok i fem år til nu at være tilbage på skolebænken. Det har været svært at sidde stille, men det er ikke et problem, og det bliver ikke set ned på, men lærerne er derimod støttende."

Citatet peger på, at det ikke blot handler om faglighed, men også om at finde sig til rette i en ny hverdag og struktur. Flere fremhæver, at lærernes støtte og forståelse har betydning for, at overgangen opleves håndterbar.

Nogle giver udtryk for at være bekymret over sværhedsgraden, men at denne bekymring ofte viser sig at være større end den faktiske oplevelse. Nogle

beskriver, at de havde forventet, at det ville være sværere at vende tilbage, men at undervisningen er på et niveau, hvor de fleste kan følge med. De giver udtryk for, at lærerne har forståelse for, at elever lærer forskelligt og har forskellige forudsætninger.

Tilbage med et andet mindset

Flere af de voksne elever har tidligere været i gang med en ungdomsuddannelse, men beskriver, at deres tilgang denne gang er markant anderledes. Hvor motivationen tidligere kunne være svingende, og hvor fokus ikke nødvendigvis var på læring, oplever de nu en tydeligere retning og et større personligt engagement. En HF-elev fortæller, at det er tredje gang, vedkommende forsøger at gennemføre uddannelsen, men at det først nu giver mening. Som voksen er ønsket om at lære og forstå verden blevet drivkraften, og fagene opleves lettere at gøre relevante, fordi de bidrager til en bredere livsforståelse.

Flere peger på, at prioriteringerne har ændret sig med alderen. Hvor fester og sociale aktiviteter tidligere fyldte meget, fylder uddannelsen og fremtidsmulighederne mere i dag. En elev beskriver, hvordan det at gå i byen og det sociale liv tidligere spillede en langt større rolle, mens fokus nu er rettet mod arbejdet og det langsigtede mål om at gennemføre. Samtidig giver erfaringen en forståelse for de yngre elever i klassen. De voksne genkender de unges perspektiv, fordi de selv har været der, men oplever samtidig, at de i dag ser uddannelsen i et andet og mere seriøst lys.

Genfinde studievaner

Flere beskriver, at de skulle "lære at gå i skole igen", men at overgangen gik hurtigere end forventet. Når først hverdagen og rytmen er på plads, opleves det som muligt at genfinde studievaner og faglig selvtillid. Samlet set peger de voksne på, at selvom det kræver mod at vende tilbage til uddannelse, kan rammerne og undervisningsformen være med til at gøre overgangen tryk og håndterbar.

"Der har været en god overgang, selvom jeg lige skulle lære at gå i skole igen. Man kom hurtigt i gang igen." EUD-elev.

TEMA 19: STRUKTUR OG TYDELIGE RAMMER

Struktur og tydelige rammer fremhæves af eleverne som vigtige elementer i det gode læringsmiljø. Flere peger på, at klar og tidlig information om uddannelsens opbygning, skema og forventninger har stor betydning for oplevelsen af en god start. Når rammerne er tydelige fra begyndelsen, mindskes risikoen for misforståelser, og eleverne får et bedre grundlag for at planlægge deres hverdag.

For de voksne elever spiller struktur og tydelige rammer en større rolle i hverdagen, end det umiddelbart gør blandt de unge. Flere befinder sig et sted i livet med ansvar for familie, børn og øvrige forpligtelser, hvilket stiller større krav til forudsigelighed og planlægning. Når information om skemaer, mødetider og ændringer meldes ud i god tid, opleves det som en vigtig støtte i hverdagen. En EUD-elev beskriver sin oplevelse således:

"Jeg kunne godt have brugt, at vi vidste lidt mere om skemaet inden start. Vi er nogle, der har børn. Det har noget med alderen gøre. Vi er etablerede, og vi skal helst lige vide lidt for at kunne planlægge og koordinere."

Flere elever beskriver det som positivt, når der tidligt gives en samlet og overskuelig introduktion til, hvordan forløbet af uddannelsen kommer til at se ud. Et klart billede af, hvordan undervisningen er

tilrettelagt, og hvad der forventes over det næste stykke tid, skaber ro og gør overgangen til uddannelsen mere overskuelig. Samtidig peger nogle elever på, at manglende struktur kan skabe usikkerhed og stress.

Derudover sætter eleverne pris på klare procedurer og en oplevelse af, at ting bliver taget seriøst. Når udfordringer eller mangler bliver håndteret, og når der informeres åbent om ændringer, styrker det tilliden til uddannelsen. Samtidig fremhæves det som positivt, at der er nem adgang til forskellige former for støtte, herunder vejledning og praktisk hjælp. En EUD-elev oplever følgende:

"De går meget op i, at man skal have hjælp, hvis der er noget, og de gør meget for, at det ikke skal være en skilsmisse, der er grunden til, at du skal stoppe."

Citatet peger på en oplevelse af, at skolen aktivt arbejder for at fastholde eleverne, også når de står i personlige eller sociale udfordringer.

Samlet set viser fokusgrupperne, at struktur, gennemsigtighed og tydelige rammer er elementer, som mange af de voksne under uddannelse ønsker og efterspørger. Når de oplever overblik, klar kommunikation og mulighed for støtte, skabes der gode forudsætninger for deres dagligdag på uddannelsen.

God kommunikation skaber tryghed

Flere elever beskriver, hvordan god og tydelig kommunikation fra skolen og fra lærere er særligt vigtigt. Når eleverne er informerede om, hvad der skal ske i undervisningen og har mulighed for at forberede sig, giver det en tryghed i hverdagen. Dårlig kommunikation skaber derimod tvivl og forvirring, hvilket kan føre til, at nogle mister modet til at fortsætte på uddannelsen.

"Jeg synes, kommunikationen halter. Hvis man sørger for at forberede folk bedre, vil det være mere trygt. Og det skal være trygt for, at man har lyst og mod til at gå ind i det. Jeg tror faktisk, at det kan betyde, at vi oplever et mandefald fra uddannelsen." EUD-elev.

TEMA 20: ALDERSFORSKELLE BIDRAGER POSITIVT

Forskellighed er en styrke

De voksne elever fremhæver, at aldersforskelle i klassen overvejende opleves som en styrke. Selvom nogle beskriver, at de før studiestart var skeptiske over for store aldersspænd, ændrer oplevelsen sig ofte i mødet med hverdagen. En EUD-elev fortæller:

"Jeg var nervøs for at komme i en klasse, hvor alle var 16 år. Jeg vidste godt, at der ville være nogle, som kom fra GF1, men vi er faktisk godt blandede i alder. Det blev jeg overrasket over." EUD-elev.

Bekymringen handlede om en forventning om, at fællesskabet primært ville komme til at dreje sig om fester og relationer, men erfaringen viste, at klassens sammensætning i stedet skabte et mere balanceret og nuanceret fællesskab end forventet. I klasser, hvor alderen spænder fra elever i starten af 20'erne til elever i 40'erne og 50'erne, opleves en dynamik præget af gensidig respekt og humor. En anden EUD-elev beskriver, hvordan denne dynamik bidrager positivt i hverdagen:

"Aldersforskellen er ret vigtig. Vi er ret blandede, og det er fantastisk. De yngre lærer noget fra de ældre og omvendt. At der er yngre folk gør, at der er en anden energi, som skaber sjov og ballade. De voksne kan godt være lidt seriøse."

Flere voksne peger på, at undervisningen understøtter samarbejde på tværs af alder, blandt andet gennem gruppearbejde. Dette skaber en fælles ramme, hvor personlighed og bidrag vægtes højere end alder. Flere nævner endda, at aldersforskellene træder i baggrunden i hverdagen. Nogle nævner, at de i størstedelen af tiden slet ikke mærker aldersforskellen.

Erfaringsudveksling er et gennemgående tema i de voksnes beskrivelser. Nogle bidrager med livs- og arbejds erfaring eller erfaring i forhold til jobsøgning og skriftlige opgaver, mens yngre deltagere ofte har stærke kompetencer inden for teknologi og digitale værktøjer. Denne gensidige hjælp styrker relationerne i klassen og giver et mere ligeværdigt samarbejde.

Samlet set peger de voksne på, at det brede aldersspænd bidrager positivt til både læring, trivsel og fællesskab, fordi alle har noget forskelligt og værdifuldt at bidrage med.

Venner på tværs af alder

En voksen elev fortæller, at hans tætteste relation på uddannelsen er en markant yngre elev, og at relationen er præget af gensidig læring. Den ældre bidrager med erfaring, mens den yngre bidrager med nye perspektiver, hvilket styrker både fællesskab og læring.

"Aldersspændet er meget givende. Min bedste ven herude er 17 år, der er 9 års forskel mellem os. Det er fedt at føle, at han lærer meget af mig, men jeg lærer også meget af ham." HF-elev.

OPSUMMERING

På baggrund af 14 fokusgrupper med en bred gruppe af elever fra forskellige uddannelser i Region Nordjylland tegner der sig et tydeligt billede: Et stærkt uddannelsesmiljø hviler på en række fælles grundelementer, som går på tværs af både gymnasiale uddannelser, erhvervsuddannelser og voksenuddannelser.

Uanset alder og uddannelsestype fremhæver eleverne tre centrale dimensioner som afgørende for et godt uddannelsesmiljø: det faglige miljø, de fysiske rammer og det sociale fællesskab. I det følgende samles analysens vigtigste indsigter på tværs af disse tre dimensioner, samtidig med at de perspektiver, som særligt fremhæves af voksne elever, inddrages.

Det faglige miljø

Eleverne peger på, at det faglige og det sociale miljø er tæt forbundet. En tryk social ramme i klassen er en forudsætning for, at elever tør deltage aktivt i undervisningen og engagere sig fagligt.

I denne sammenhæng spiller læreren en central rolle. Relationerne mellem lærer og elever fremhæves som afgørende for oplevelsen af et godt læringsmiljø. Eleverne efterspørger lærere, der møder dem med både forståelse og humor, men som samtidig stiller klare forventninger og tager dem alvorligt.

Både unge og voksne elever lægger desuden vægt på lærernes faglige kompetencer og erfaring. Særligt på erhvervsuddannelserne og blandt voksne elever fremhæves betydningen af lærere med relevant praksiserfaring. Lærere, der kan kombinere faglig dygtighed med en menneskelig og engageret tilgang, opleves som en afgørende faktor for et stærkt fagligt miljø.

De fysiske rammer

De fysiske rammer spiller en vigtig rolle i at understøtte et velfungerende uddannelsesmiljø. Eleverne fremhæver især behovet for rammer, der både giver plads til socialt samvær og mulighed for ro og fordybelse.

Fællesområder med aktiviteter som bordtennis og bordfodbold beskrives som vigtige sociale mødesteder, fordi de gør det let at deltage spontant og skabe kontakt med andre elever. Disse uformelle samlingspunkter bidrager til at styrke relationer på tværs af klasser og uddannelser.

Samtidig efterspørger eleverne områder, hvor de kan trække sig tilbage og finde ro mellem undervisningstimerne. Muligheden for både aktivitet og fordybelse opleves som afgørende for trivsel i hverdagen.

Når skolens fysiske indretning inviterer til ophold i pauserne, øges også sandsynligheden for møder og relationer på tværs. De fysiske rammer bliver dermed ikke blot en praktisk ramme om undervisningen, men en aktiv medspiller i udviklingen af fællesskab og trivsel.

Det sociale miljø

Det sociale miljø fremstår som en af de mest afgørende faktorer i elevernes valg af uddannelse. I de nordjyske besvarelser fra undersøgelsen Unges valg af uddannelse placerer det sociale miljø sig helt i toppen over de forhold, der har størst betydning for unge, når de vælger skole.

Dette billede bekræftes i fokusgrupperne. Som en elev formulerer det:

"Det sociale er klart det vigtigste. Man kan ikke trives fagligt, hvis man ikke trives socialt."

En god start på uddannelsen fremhæves som særlig vigtig for at skabe tilhørsforhold. Introforløb og aktiviteter, hvor elever samarbejder i nye grupper om konkrete opgaver, opleves som effektive til at skabe relationer fra begyndelsen.

Samtidig efterspørger eleverne muligheder for fælles aktiviteter i hverdagen. Fælles oplevelser, konkurrencer og uformelle mødesteder gør det lettere at indgå i fællesskaber og styrker relationerne mellem eleverne.

Klassen udgør her det nære fællesskab, mens aktiviteter på tværs af skolen bidrager til at styrke den bredere sammenhængskraft og skabe et fælles skolemiljø.

HVAD SKABER DET GODE UDDANNELSES- MILJØ?

Analysen viser, at et stærkt uddannelsesmiljø ikke opstår af én enkelt faktor. Det skabes i samspillet mellem sociale fællesskaber, faglig kvalitet og de rammer, der former elevernes hverdag på skolen. Når disse elementer understøtter hinanden, skabes et miljø, hvor elever både trives, engagerer sig fagligt og oplever tilknytning til deres uddannelse.

På tværs af fokusgrupper og spørgeskema-besvarelser tegner der sig et tydeligt billede: Det sociale miljø spiller en afgørende rolle for elevernes oplevelse af deres uddannelse. Et trygt fællesskab gør det lettere for elever at deltage aktivt i undervisningen, stille spørgsmål og udvikle sig fagligt. Elevernes egne udsagn peger på, at trivsel og læring er tæt forbundet, når man føler sig inkluderet og accepteret i fællesskabet, styrkes også motivationen for at engagere sig i det faglige.

Relationen mellem elever og lærere fremstår samtidig som en central drivkraft i det gode uddannelsesmiljø. Eleverne lægger stor vægt på lærere, der både er fagligt dygtige og møder dem med forståelse, humor og tydelige forventninger. Når lærere formår at skabe en ligeværdig relation til eleverne og samtidig formidle fagligheden på en engagerende måde, styrkes både elevernes motivation og deres læringsudbytte. Særligt blandt voksne elever og elever på erhvervsuddannelser fremhæves betydningen af lærere med praksiserfaring og evnen til at koble undervisningen til virkelighedsnære problemstillinger.

De fysiske rammer spiller også en vigtig rolle i elevernes oplevelse af hverdagen på skolen. Fællesområder, aktivitetsmuligheder og uformelle mødesteder skaber rammer for spontane møder og relationer på tværs af klasser og uddannelser. Samtidig efterspørger eleverne mulighed for ro og fordybelse i løbet af skoledagen. Når skolens indretning understøtter både sociale aktiviteter og koncentration, bliver de fysiske rammer en aktiv del af uddannelsesmiljøet.

Analysen peger dermed på, at arbejdet med gode uddannelsesmiljøer ikke alene handler om undervisningens indhold, men om hele den hverdag, elever møder på skolen. Et attraktivt uddannelsesmiljø opstår, når fællesskab, faglighed og rammer tænkes sammen og understøtter hinanden i praksis.

Samtidig viser analysen, at elever har forskellige behov og præferencer. Nogle trives bedst i store fællesskaber og sociale arrangementer, mens andre finder deres plads i mindre interesse-fællesskaber eller mere rolige rammer. Et inkluderende uddannelsesmiljø forudsætter derfor en mangfoldighed af tilbud og aktiviteter, som giver plads til forskellige måder at være en del af fællesskabet på.

Analysen viser således, at gode uddannelsesmiljøer ikke opstår tilfældigt. De skabes gennem bevidste valg om fællesskab, relationer og rammer i hverdagen på skolen.

Når elever oplever at høre til, blive mødt og have plads til både faglig udvikling og sociale relationer, bliver uddannelsen mere end et sted at lære den bliver et sted at vokse.

Derfor er arbejdet med uddannelsesmiljøer ikke blot en pædagogisk opgave, men en investering i fremtidens uddannelser og i de mennesker, der skal forme dem.

© 2026: CompanYoung

CompanYoung er et konsulenthus specialiseret i tiltrækning og tilknytning af unge.

Hovedkontor

Nyhavnsgade 14, 4. th. 9000 Aalborg

Kontakt

www.companyoung.com

kontakt@companyoung.com